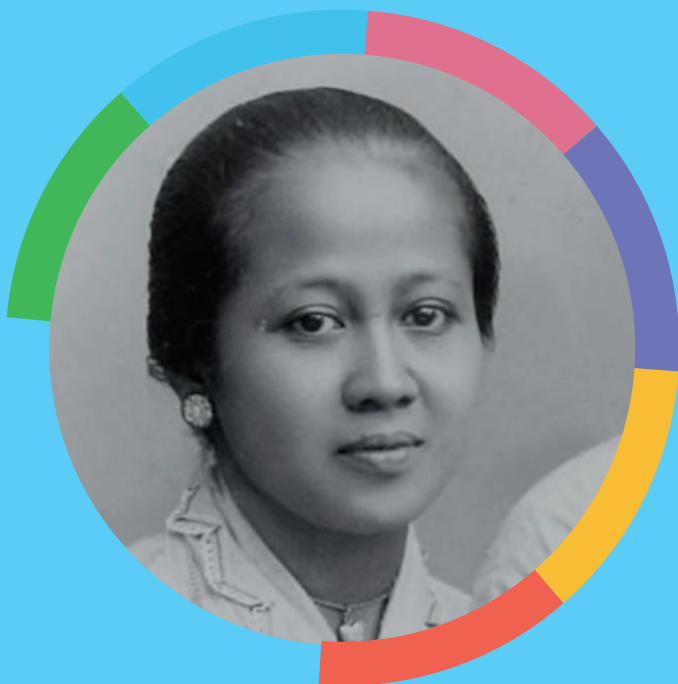

Leerpad 3

Verhalen uit het verleden

Verhalen uit het verleden

Een verzameling van tien levensverhalen

Dit document bevat alle informatie over de tien levensverhalen die leerlingen in levenspad 3 kunnen tegenkomen. Elk verhaal bestaat uit een korte biografie, een tijdlijn, citaten en bronnen over de betreffende persoon.

Kartini - Vrijheidsstrijder

21 april 1879 – Jepara, Java, Nederlands-Indië | 17 september 1904 – Rembang, Nederlands-Indië

Hermine Gies-Santrouschitz – Helper

15 februari 1909 – Wenen, Oostenrijk | 11 januari 2010 – Hoorn, Nederland

Quaco – Ontvoerd

Ca 1760 – Ghana | onbekend

Sophie Haber – Vluchten voor gevaar

10 juli 1922 – Krakau, Polen | 24 augustus 2012 – Wenen, Oostenrijk

Miep Smith-Wessel - Feyenoord-fan

4 juli 1931 - Rotterdam, Nederland

Stefan Kosiński – Verloren liefde

1 januari 1925 – Toruń, Polen | 4 november 2003 – Warschau, Polen

Stephen Lawrence – Op zoek naar rechtvaardigheid

13 september 1974 – Londen, GB | 22 april 1993 – Londen, GB

Johann Trollmann – De vergeten kampioen

27 december 1907 – Gifhorn, Duitsland | 9 maart 1944 – Wittenberge, Duitsland

Selahattin Ülkümen – De sluwe diplomaat

14 januari 1914 – Antakya, Turkije | 7 juli 2003 – Istanboel, Turkije

Simone Veil – De vastberaden pionier

13 juli 1927 – Nice, Frankrijk | 30 juni 2017 – Parijs, Frankrijk

Verhalen uit het verleden

Kartini / Vrijheidsstrijder

geboren 21 april 1879 - Jepara, Java, Nederlands-Indië | 17 september 1904,
Rembang, Nederlands -Indië

Ieder kind in Indonesië kent haar van de feestdag op school en het Kartini-lied. Op 21 april trek je bijzondere kleren aan en leer je over Raden Adjeng Kartini. Ze is een nationale heldin omdat ze zich al jong uitsprak tegen het Nederlandse kolonialisme. Haar grote wens was dat jongens én meisjes op Java de kans kregen om te leren. En dat vrouwen vrij waren om zich te ontwikkelen. Haar bevlogen brieven verschenen in het boek *Van Duisternis Tot Licht* (1911).

Kartini was van adellijke afkomst. Voor de Nederlandse regering was Nederlands-Indië een 'wingewest', een kolonie om rijk van te worden. Daarbij gebruikte ze de plaatselijke adel. Kartini's opa had als een van de eerste inlandse adellijken Europees onderwijs gevolgd. Ook Kartini mocht naar school. Ze was een van de eerste Javaanse meisjes op een Europese lagere school. Daar leerde ze net als haar zussen vloeiend Nederlands. Thuis leerde ze de Koran lezen en de Javaanse taal schrijven. Op school voelde ze zich vrij. Thuis waren er strenge regels. Hardop lachen en rennen was niet toegestaan voor meisjes. Ze moest knielen voor haar oudere broers en ouders, want die waren 'hogergeplaatst'. Vanaf haar twaalfde mocht ze niet meer naar buiten, tot ze gehuwd was. Dat was de adat, de traditie.

Kartini snakke naar vrijheid. Ze las alles wat ze te pakken kon krijgen. Met Nederlandse feministen wisselde ze brieven uit. Kartini wilde niet trouwen met een man die al getrouwd was. Ze was tegen polygamie en uithuwelijken. Ze wilde de situatie van de Javaanse bevolking verbeteren en maakte een plan voor onderwijs en samenleving: 'Geef den Javaan opvoeding', dat verscheen in januari 1903. Zelf wilde ze in Nederland studeren. Maar net voordat de toestemming uit Nederland kwam, in juli 1903, huwelijkten haar ouders Kartini uit aan de burgemeester van Rembang, die al drie vrouwen had. Kartini stemde uiteindelijk toe om haar ziekelijke vader te kalmeren. In 1904 overleed de 25-jarige Kartini, vier dagen na de geboorte van haar zoon.

1879

21 april. Kartini wordt geboren in Mahyong, waar vader Sosroningrat administratief hoofd is. Later wordt hij regent van Jepara, op Java. 1879 is ook het jaar dat het Suezkanaal opengaat.

1891

Kartini is 12 jaar en wordt opgesloten in huis.

1898

Kartini heeft via brieven intensief contact met de vrouwenbeweging in Nederland.

1901

Ethische politiek. Vanaf 1830 dwong het Cultuurstelsel de boerengezinnen om voor de Nederlandse markt te produceren. Daardoor verarmden en verhongerden zij, terwijl Nederland juist rijker werd. In 1901 voert Nederland de 'ethische politiek' in. Nederland wil 'beschaving' brengen. In de praktijk verandert er weinig. Kartini is er kritisch over.

1903

Beschouwingen van Raden Adjeng Kartini: Geef den Javaan Opvoeding! komt uit.

1903

Kartini wordt uitgehuwelijkt.

1904

17 september. Kartini sterft vier dagen na de geboorte van haar zoon.

1907

Opening eerste Kartinischool in Batavia.

1911

De eerste uitgave van de brieven van Kartini verschijnt onder de titel *Van Duisternis tot Licht*.

1945

Direct na de capitulatie van Japan ontstaat de onafhankelijke Republiek Indonesia.

1945-1949

Indonesiërs bevechten hun vrijheid van de Nederlandse overheersing. In 1949 is de soevereiniteitsoverdracht.

1964

Kartini wordt door president Soekarno van de Republiek Indonesië uitgeroepen tot Heldin van nationale vrijheid. Haar verjaardag op 21 april is vanaf dat moment een nationale feestdag.

2013

Alle teksten van Kartini verschijnen in één boek, zowel haar brieven als de verhalen en artikelen. In een Engelse vertaling. Er worden toneelstukken, een opera en een speelfilm over haar leven gemaakt.

"Op mijn 12de werd ik in huis opgesloten in algeheele afzondering van de buitenwereld, waarin ik niet eer terug mocht keeren, dan aan de zijde van een echtgenoot, een wildvreemden man, dien ons ouders voor ons uitkiezen en met wien we getrouwd worden feitelijk zonder dat wij het weten. Europeesche vrienden – dit heb ik eerst heel later gehoord – hadden al 't mogelijke beproefd om mijne ouders tot andere gedachten te brengen, tot intrekking van het voor mij, jong en levenslustig kind, zoo wreed besluit, maar zij hadden niets kunnen verkrijgen – mijne ouders waren onverbiddelijk –, ik ging mijn gevangenis in. Vier lange jaren heb ik tusschen vier dikke muren doorgebracht, zonder ooit iets van de buitenwereld te zien." (brief 25 mei 1899 aan Stella Zeehandelaar).

Toen Kartini 10 of 11 was las ze in de krant over de Indiase Pandita Ramabai. "Ik beefde van opgewondenheid: niet alleen voor de blanke vrouw is het mogelijk een zelfstandig bestaan te veroveren! Ook de bruine Indische vrouw kan zich vrij, onafhankelijk maken. Dagenlang dacht ik aan haar. Wat een goed moedig voorbeeld toch kan, vermag!" (brief 21 juli 1902 aan Nellie van Kol).

Over de omgang met haar zussen: "Vanaf mij beginnend breken wij geheel met alle vormen. Vrijheid, gelijkheid, broederschap. Onder ons geen stijfheid" (brief 18 augustus 1899 aan Stella Zeehandelaar).

"Hoe komt de Javaan zoo te verarmen?" vraagt men en men slaat grassnijders, die 10 à 12 cent daags verdienen in de bedrijfsbelasting aan. (...) De vloek van den Javaan, is het Gouvernement een levenskracht" (brief 10 augustus 1904 aan Rosa Manuela Abendanon-Mandri).

"Later, als wij ons geheel los geworsteld hebben uit den ijzeren greep der eeuwenoude traditie, (deze bestaat voor ons nog maar alleen uit onze liefde voor onze beste ouders) zal 't anders worden" (brief 20 mei 1901 aan Stella Zeehandelaar).

"O!, wanneer zal toch de tijd aanbreken, waarop jongens en meisjes, mannen en vrouwen elkaar als gelijke wezens zullen beschouwen, als kameraden?" (31 december 1901 aan Rosa Manuela Abendanon-Mandri).

"Kartini is lang beschouwd als de meest opmerkelijke Indonesische vrouw van de laat-negentiende, begin twintigste eeuw", Jean Stewart Taylor (Signs, 1976)

1

Kartini (links) met haar zussen in 1902
© KITLV

6

Inzending van Kartini en haar zussen voor de Nationale Tentoonstelling van Vrouwenarbeid, Den Haag 1898. Het schilderij met zwanen is door Kartini gemaakt.

2

Kartini met broertje en zusjes. Boven van links naar rechts: Kartini, Soelastri, Roekmini en Kardinah. Beneden: Kartinah en Rawito. Jaartal onbekend, omstreeks 1885
© KITLV

7

De zussen Kartini, Roekmini, Kartinah en Soemarti geven thuis les aan kinderen uit de buurt. Jaartal onbekend, omstreeks 1900.
© KITLV

3

Inlandse vorsten en Nederlandse koloniale op een feest op Java, omstreeks 1898. Kartini's vader is de zesde van rechts.
© KITLV

8

Kartini en haar man kort na hun huwelijk in 1903. Met onbekende bediende op de achtergrond.
© KITLV

4

De vader van Kartini met zijn vier dochters. Jaartal onbekend, omstreeks 1900.
© KITLV

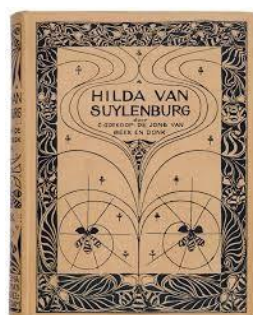

9

In 2014, ruim honderd jaar na de eerste editie, verscheen de volledige uitgave van Kartini's teksten.

5

Kartini heeft dit feministische boek van Cécile Goekoop-de Jong van Beek en Donk uit 1898 drie keer gelezen.

10

Een batikstof die naar Kartini is genoemd.

Kartini

Kartini (links) met haar zussen in 1902. © KITLV

Kartini

Kartini met broertje en zusjes. Boven van links naar rechts: Kartini, Soelastri, Roekmini en Kardinah.
Beneden: Kartinah en Rawito. Jaartal onbekend, omstreeks 1885 © KITLV

Kartini

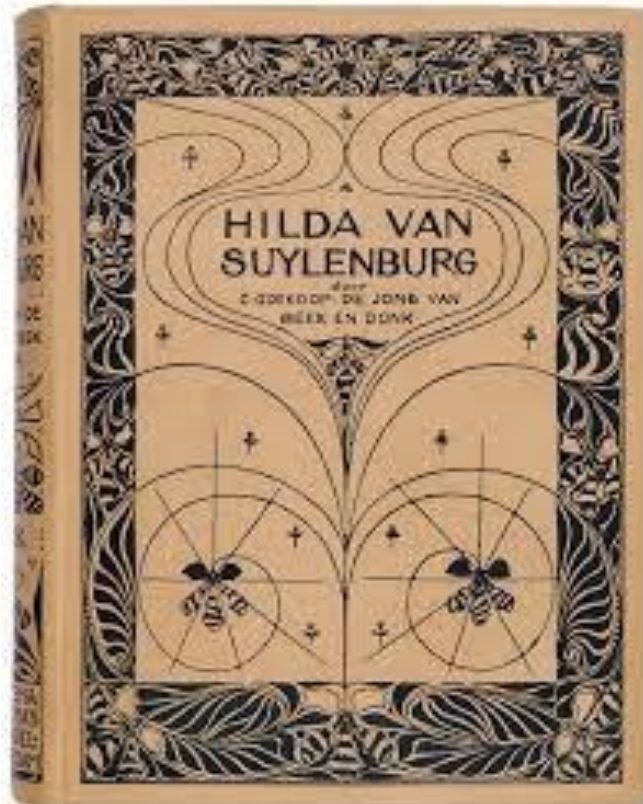

Inlandse vorsten en Nederlandse koloniale op een feest op Java, omstreeks 1898.
Kartini's vader is de zesde van rechts. © KITLV

Kartini

De vader van Kartini met zijn vier dochters. Jaartal onbekend, omstreeks 1900. © KITLV

Kartini heeft dit feministische boek van Cécile Goekoop-de Jong van Beek en Donk uit 1898 drie keer gelezen.

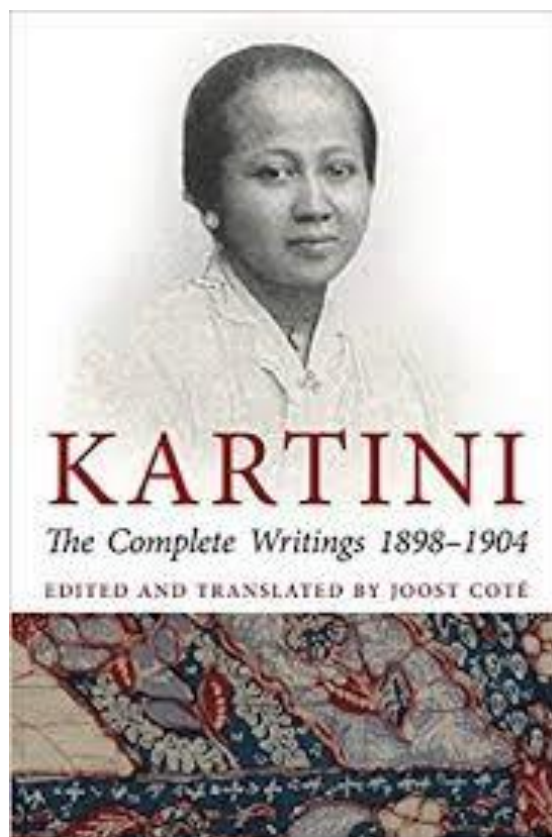
Inzending van Kartini en haar zussen voor de Nationale Tentoonstelling van Vrouwenarbeid, Den Haag 1898.
Het schilderij met zwanen is door Kartini gemaakt.

De zussen Kartini, Roekmini, Kartinah en Soemarti geven thuis les aan kinderen uit de buurt.
Jaartal onbekend, omstreeks 1900. © KITLV

Kartini en haar man kort na hun huwelijk in 1903. Met onbekende bediende op de achtergrond. © KITLV

In 2014, ruim honderd jaar na de eerste editie, verscheen de volledige uitgave van Kartini's teksten.

Motif batik Tegal sebagian dikembangkan oleh adik kandung RA Kartini, yakni RA Kardinah. (Liputan6.com/Fajar Eko Nugroho)

Een batikstof die naar Kartini is genoemd.

Verhalen uit het verleden

Hermine Gies - Santrouschitz / Helper

geboren 15 februari 1909 - Wenen, Oostenrijk | overleden 11 januari 2010 - Hoorn, Nederland

Als kind van Oostenrijk naar Nederland gestuurd om te herstellen van ondervoeding tijdens en na de Eerste Wereldoorlog. Ze ging bij een pleeggezin in Amsterdam wonen, waar ze haar Miep noemden. Daarvoor heette ze Hermine. In 1933 kreeg ze een baan in het bedrijf van Otto Frank. Zij en haar toekomstige man, Jan Gies, raakten bevriend met de familie Frank.

Als kind werd zij van Oostenrijk naar Nederland gestuurd, om te herstellen van ondervoeding tijdens en na de Eerste Wereldoorlog. Ze ging bij een pleeggezin in Leiden wonen, waar ze haar Miep noemden. In 1933 kreeg ze een baan in het bedrijf van Otto Frank. Zij en haar toekomstige man, Jan Gies, raakten bevriend met de familie Frank.

In mei 1940 viel Duitsland Nederland binnen en de eerste antisemitische maatregelen werden ingevoerd. Joden moesten zich registreren, ze mochten geen bedrijven hebben en Joodse kinderen moesten naar aparte scholen. Vanaf mei 1942 moesten ze de gele Jodenster dragen.

Otto Frank vroeg Miep Gies of ze zijn gezin kon helpen onder te duiken in het gebouw van hun bedrijf. Daar stemde ze mee in. Ze bleef voor Opekta werken en zorgde ervoor dat Otto, zijn vrouw Edith, hun dochters Margot en Anne en vier andere Joodse vluchtelingen, werden voorzien van eten en andere benodigdheden. Ze werkte samen met drie andere mensen om de acht onderduikers te helpen. Nadat het onderduikadres in het Achterhuis op de Prinsengracht 263 in augustus 1944 was ontdekt en de acht Joden waren gearresteerd, vond Miep het dagboek van Anne op de vloer. Ze verborg het in een la van haar bureau.

1909

15 februari. Hermine Santrouschitz wordt geboren in Wenen, Oostenrijk. In Nederland wordt haar naam Miep en de spelling van haar achternaam Santrouschitz.

1918

Einde van de Eerste Wereldoorlog.

1920

December. Hermine wordt met een groep andere Oostenrijkse kinderen naar Nederland gestuurd om te herstellen van honger en tuberculose.

1924

Ze verhuist van Leiden naar Amsterdam met haar pleeggezin, waar ze Miep wordt genoemd.

1933

Miep krijgt een baan bij het bedrijf van Otto Frank, Opekta.

1941

16 juli. Miep trouwt met Jan Gies.

1942

Lente. Otto Frank vraagt Miep of ze hem en zijn gezin kan helpen onder te duiken in het achterhuis op de Prinsengracht 263 in Amsterdam.

1944

4 augustus. De onderduikers worden gearresteerd. Miep en haar mede-helper Bep Voskuijl worden niet meegenomen. Ze vinden Anne Franks dagboek in het Achterhuis en stellen het veilig.

Augustus. Miep gaat naar het kantoor van de Duitse veiligheidsdienst (Sicherheitsdienst) in Amsterdam en vraagt om de vrijlating van de twee andere helpers die waren gearresteerd.

1945

Juni. Otto Frank overleeft de oorlog en trekt in bij Miep en Jan Gies. Juli. Wanneer ze horen dat Anne is overleden in het concentratiekamp Bergen-Belsen, geeft Miep hem Anne's dagboek.

1952

Miep krijgt een zoon, Paul.

1987

Ze publiceert haar verhaal in een boek, 'Herinneringen aan Anne Frank'.

1993

26 januari. Jan Gies overlijdt.

2010

11 januari. Miep overlijdt in Hoorn, Nederland, op 100 jarige leeftijd.

Hermine Gies-Santrouschitz

“Miep is precies een pakezeltje, die sjouwt wat af. Haast elke dag heeft ze ergens groente opgescharreld en brengt alles in grote inkoopassen op de fiets mee. Zij is het ook die iedere zaterdag vijf bibliotheekboeken meebrengt. Wij kijken altijd reikhalzend naar de zaterdag uit, omdat dan de boeken komen. Net als kleine kinderen die een cadeautje krijgen.”

Anne Frank, uit het Dagboek van Anne Frank, 11 juli 1943.

“Ik vond het alleen maar normaal. Ik kon deze mensen helpen. Ze waren machteloos, ze wisten niet waar ze terecht konden.”

Miep Gies, interview in 1994 (Anne Frank Stichting)

Hermine Gies-Santrouschitz

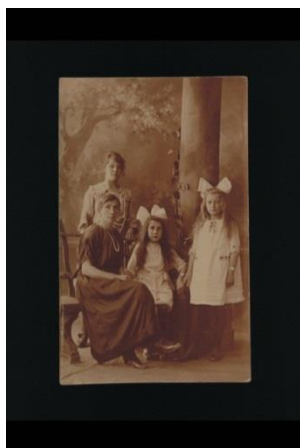
1 _____
Miep Santrouschitz rond
1928
© Anne Frank House, the
Netherlands

2 _____
Rugtas die Hermine
(Miep) bij zich had
toen ze in 1920 van
Wenen naar Leiden
reisde.
© Paul Gies, The
Netherlands

3 _____
Miep Santrouschitz met
haar pleegmoeder,
schoonzus en pleegzus
in Nederland, rond
1921.
© Anne Frank House,
The Netherlands

4 _____
Mieps identiteitskaart
tijdens de oorlog.
© Anne Frank House,
The Netherlands

5 _____
Vooroorlogse foto van
Riek van Hoeve voor
haar winkel, vlakbij het
Achterhuis. Tijdens de
oorlog hielp ze de
onderduikers aan
aardappels en groenten.
© Van Hoeve Private
Collection, The
Netherlands

6 _____
Jan, Miep en hun zoon
Paul Gies met Otto
Frank in hun woning in
Amsterdam, 1951.
© Anne Frank House,
The Netherlands

7 _____
Miep in de
gerestaureerde keuken
van het Achterhuis op
de Prinsengracht 263 in
Amsterdam, 2003.
© Anne Frank House,
The Netherlands

8 _____
Voedselbonnen voor
boter en andere
boodschappen, 1942. ©
Anne Frank House,
Allard Bovenberg, The
Netherlands

9 _____
Het Dagboek van Anne
Frank.
© Anne Frank House,
The Netherlands

Hermine Gies-Santrouschitz

Miep Santrouschitz rond 1928. © Anne Frank House, the Netherlands

Hermine Gies-Santrouschitz

Rugtas die Hermine (Miep) bij zich had toen ze in 1920 van Wenen naar Leiden reisde. © Paul Gies, The Netherlands

Hermine Gies-Santrouschitz

Miep Santrouschitz met haar pleegmoeder, schoonzus en pleegzus in Nederland, rond 1921. © Anne Frank House, The Netherlands

Hermine Gies-Santrouschitz

Mieps identiteitskaart tijdens de oorlog. © Anne Frank House, The Netherlands

Hermine Gies-Santrouschitz

Vooroorlogse foto van Riek van Hoeve voor haar winkel, vlakbij het Achterhuis. Tijdens de oorlog hielp ze de onderduikers aan aardappels en groenten. © Van Hoeve Private Collection, The Netherlands

Hermine Gies-Santrouschitz

Jan, Miep en hun zoon Paul Gies met Otto Frank in hun woning in Amsterdam, 1951. © *Anne Frank House, The Netherlands*

Hermine Gies-Santrouschitz

Miep in de gerestaureerde keuken van het Achterhuis op de Prinsengracht 263 in Amsterdam, 2003. © Anne Frank House, The Netherlands

Hermiene Gies-Santrouschitz

Voedselbonnen voor boter en andere boodschappen, 1942. © Anne Frank House, Allard Bovenberg, The Netherlands

Hermine Gies-Santrouschitz

Het Dagboek van Anne Frank. © Anne Frank House, The Netherlands

Verhalen uit het verleden

Quaco / Ontvoerd

Quaco werd als kind ontvoerd en als slaaf verkocht, onder meer in Suriname. Hij woonde ook in Nederland, kwam vrij en voer uiteindelijk als VOC-matroos naar Azië.

Quaco werd omstreeks 1760 geboren in het westen van Afrika. Op een dag was hij met zijn broertjes aan het spelen, toen hij plotseling werd vastgegrepen. Iemand deed hem in een zak en leverde hem af bij een hooggeplaatste man. Quaco werd een van zijn slaven. Enige tijd later stierf de man, waarop zijn manschappen Quaco voor een snaphaan (een vuurwapen) en een vaatje buskruit verkochten aan de kapitein van een slavenschip. Dat schip voer naar Suriname. Daar kocht Walter Kennedy hem en Quaco werd zijn loopjongen.

De meeste mensen in slavernij moesten op plantages werken om suiker, koffie, cacao of katoen te verbouwen. Regelmatig vluchtten mannen en soms ook vrouwen weg. Zij weigerden in slavernij te leven. Zij en hun nakomelingen worden marrons genoemd. In Quaco's tijd sloten veel marrons zich aan bij Boni, een belangrijke leider. Voortdurend moesten zij op hun hoede zijn voor militairen die hen, met hulp van slaafgemaakte jongens en mannen, probeerden op te sporen. Een van die militairen was kapitein John Gabriel Stedman. Toen hij in 1773 aankwam in Suriname, kreeg hij Quaco te leen van Kennedy. Quaco moest met Stedman mee ten strijde trekken tegen de groep van Boni. Talloze militairen en slaafgemaakte jongens en mannen stierven door ziekten en voedseltekorten. Quaco en Stedman overleefden. Boni en zijn mensen wisten te ontkomen.

Stedman keerde na vier jaar terug naar Nederland. Hij had Quaco inmiddels gekocht en hij nam hem mee. Quaco ging naar school en na ruim een jaar werd hij vrij verklaard. Hij ging werken op kasteel Rosendaal en hij werd gedoopt. Voortaan heette hij Willem Stedman. In 1791 of 1792 stuurde de familie hem weg. Waarom? Dat is niet bekend. Wel is bekend dat Quaco in 1793 als VOC-matroos Willem Stedman aankwam in Batavia, het huidige Jakarta. Quaco is een van de miljoenen kinderen die opgroei(d)en in slavernij. Quaco's verhaal leeft voort in een stripverhaal over zijn leven: *Quaco – Leven in slavernij*. www.quaco-stripverhaal.nl

1760

Het jaar van geboorte van Quaco is niet precies bekend. Hij is geboren in het westen van Afrika, in het gebied waar nu Ghana en Ivoorkust liggen.

1765

Begin van de Boni-oorlog in Suriname. Marrons onder leiding van Boni strijden voor hun vrijheid en tegen het Nederlandse bewind.

1770

Ongeveer in dit jaar wordt Quaco ontvoerd en komt in slavernij terecht.

1772

Quaco wordt ongeveer in dit jaar met een slavenschip naar Suriname gedeporteerd. Walter Kennedy koopt hem.

1773

Kennedy leent Quaco uit aan legerkapitein John Gabriël Stedman (1744-1797). Twee jaar later koopt Stedman Quaco voor 500 gulden, met geleend geld.

1777

Quaco gaat met Stedman mee naar Nederland (Stedman heeft Quaco afbetaald).

1777

Quaco gaat naar school in Zutphen en het jaar daarna in Bergen op Zoom.

1778

Quaco krijgt zijn vrijheid terug.

1780

Rond deze tijd kwam Quaco in dienst bij de familie Torck, eigenaren van kasteel Rosendaal, bij Arnhem.

1785

Quaco wordt gedoopt in de kerk van kasteel Rosendaal en heet Willem Stedman.

1791

Of in 1792. Quaco wordt weggestuurd door de familie Torck van Rosendaal.

1792

Quaco verlaat Nederland als matroos in dienst van de VOC.

1793

Quaco komt aan in Batavia, Jakarta. Hij blijft varen in Nederlands-Indië, het huidige Indonesië.

1795

Quaco's contract wordt beëindigd. Hierna ontbreekt van Quaco elk spoor.

1796

John Gabriel Stedman publiceert zijn reisverslag over Suriname in Engeland. Daarna wordt het onder andere in het Nederlands, Frans en Duits vertaald. In dit boek komt Quaco voor.

1796

Over Quaco's leven komt een stripverhaal uit: *Quaco – Leven in slavernij*, van tekenaar Eric Heuvel en onderzoeker Ineke Mok.

John Gabriel Stedman schreef een reisverslag over zijn tijd in Suriname.*) Dit zou Quaco hem hebben verteld over zijn ontvoering:

"Mijn ouders leefden van de jacht en visserij. Toen ik met mijn twee broertjes in het zand aan het spelen was, werd ik plots gegrepen en in een zak gedaan. Mijlenver werd ik meegenomen. Ik werd een van de vele slaven van een belangrijke man aan de Guinese kust. Toen hij stierf werden de meesten van ons onthoofd en samen met hem begraven. De kinderen van mijn leeftijd werden meegevoerd door de legerofficieren en daarna werd ik gekocht voor een snaphaan (vuurwapen) en een vaatje buskruit door de kapitein van een Hollands schip."

Dit is het eerste wat John Gabriel Stedman in zijn reisverslag schreef over Quaco. Stedman is dan net aangekomen in Suriname:

"Meneer Kennedy was bijzonder aardig. Ik mocht niet alleen zijn paarden en zijn koets gebruiken, ik kon ook altijd bij hem eten en hij leende mij een leuke negerjongen uit om mijn parasol te dragen voor de tijd dat ik in de kolonie zou zijn."

In zijn reisverslag schreef Stedman dat hij Quaco meenam naar Nederland en cadeau deed aan de gravin van Rosendaël:

"Ik gaf mijn Neger Quaco (met zijn toestemming) cadeau aan de gravin van Rosendaël, aan wier familie ik grote verplichtingen had. Deze vrouw, verrukt over het goede gedrag en de eerlijkheid van deze jonge Neger, liet hem met mijn instemming dopen met mijn naam. Ze beloofde dat zij altijd voor hem zou zorgen (...)."

*) John Gabriel Stedman (1799) *Reize naar Surinamen en door de binnenste gedeelten van Guiana, door den capitain John Gabriel Stedman*. Amsterdam: Johannes Allart.

De citaten zijn iets gemoderniseerd. Het woord 'neger' gebruikte Stedman toen en is hier overgenomen. Dit woord heeft een nare bijklank en wordt daarom in onze tijd niet meer gebruikt.

Eric Heuvel, de tekenaar van het stripboek over Quaco: *"Veel dingen waren pijnlijk om te tekenen. Dat was zeker zo bij het tekenen van het brandmerk op de huid van Quaco. Elke keer als je dat brandmerk tekent, drukt je dat op de dagelijkse praktijk van de slavernij en de slavenhandel."*

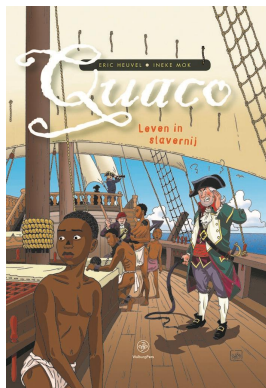
Quaco

1 _____
Legerkapitein John Gabriel Stedman (1744 – 1797) schreef een boek over Suriname waar Quaco in voorkomt. Dit is vermoedelijk de banjo die Stedman meenam naar Nederland. Het zou de oudste Afrikaanse banjo uit Amerika zijn. Deze is gemaakt van een kalebas, is bespannen met een schapenvel en heeft drie snaren. De banjo is in het bezit van het Museum Volkenkunde in Leiden.

2 _____
Over het leven van Quaco is een stripboek gemaakt. Zie: quaco-stripverhaal.nl

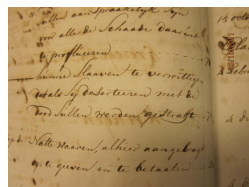
3 _____
Gezicht op de stad Paramaribo en het fort Zeelandia, een schilderij van Frederik Jägerschiöld uit 1772. Rijksmuseum Amsterdam.

4 _____
Tekening uit het stripboek *Quaco – Leven in slavernij*. ©Eric Heuvel & Ineke Mok.

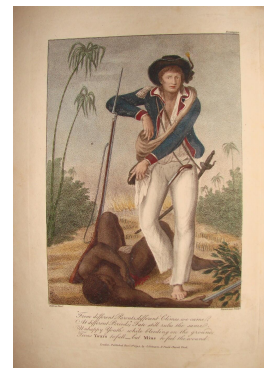

5 _____
In deze wet staat dat eigenaren 'hunne slaaven' moeten laten weten dat zij de doodstraf krijgen als zij weglopen. Nationaal Archief Den Haag, Oud Archief Suriname, Raad van Politie 1669-1828, inv. nr. 229.

Stories that Move

Tools tegen discriminatie

6 _____
Zo tekende legerkapitein John Gabriel Stedman zichzelf met de marron die hij had gedood. De afbeelding staat in zijn reisverslag. © Buku Bibliotheca Surinamica collectie (www.buku.nl).

7 _____
Stedman tekende zo zijn verblijf in het bos. Deze tekening is gebruikt voor de strip. De jongen op de aquarel zou Quaco kunnen zijn. Van hem is geen andere afbeelding bekend. © James Ford Bell Library, University of Minnesota.

8 _____
Kasteel Rosendaal, bij Arnhem. Foto: Wikipedia/Michiël/1972.

9 _____
Ágnes in Ravensbrück in 2004. © Zachor Foundation, Hongarije

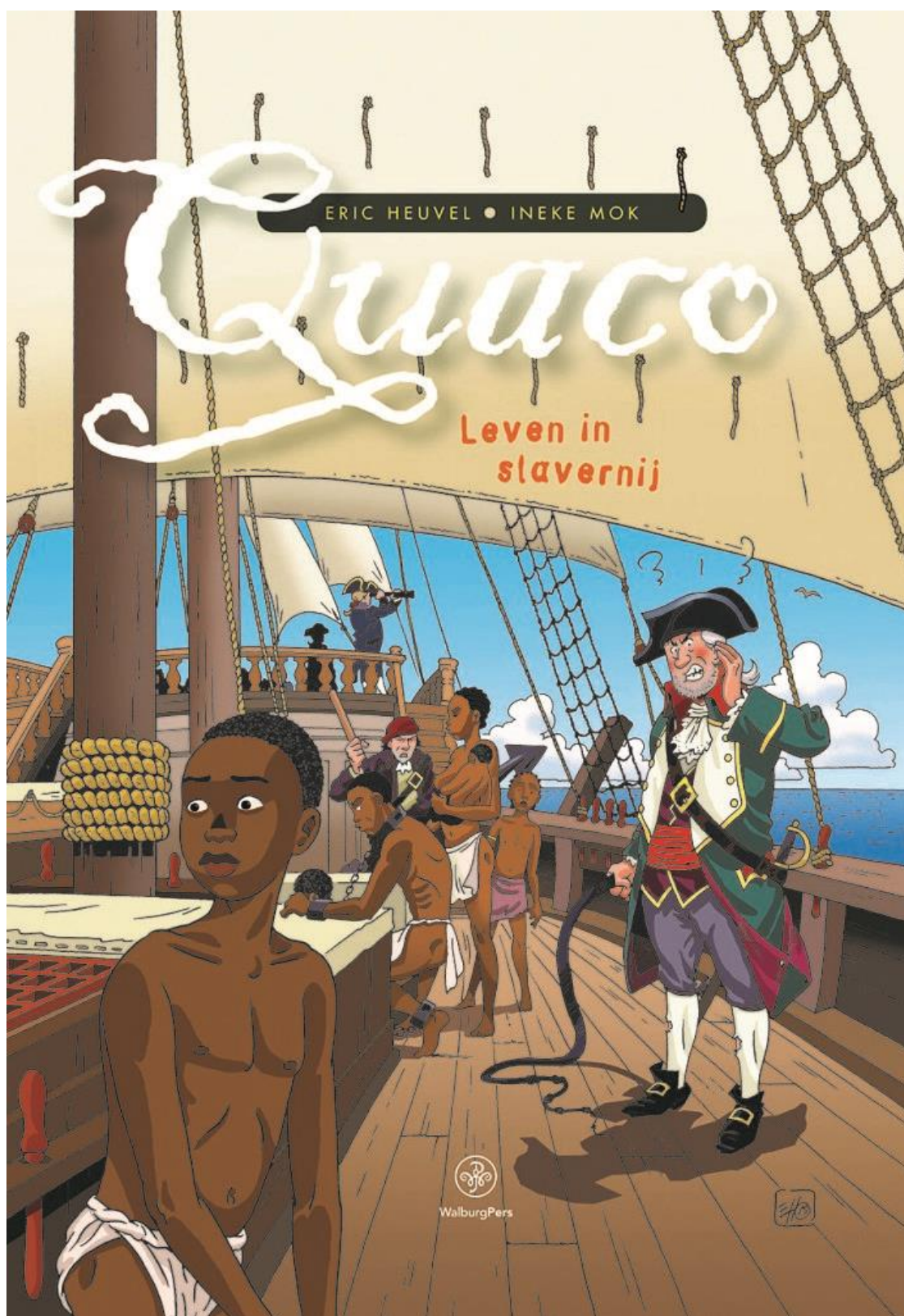
10 _____
Quaco (je zegt Kwakoe) is de naam voor jongens die op woensdag zijn geboren. Dat is onder andere een traditie in Ghana. Dit beeld in Paramaribo heet ook Kwakoe. Het beeld herinnert aan de afschaffing van de slavernij op 1 juli 1763; in dat jaar viel 1 juli op een woensdag. © Dagblad Suriname.

www.storiesthatmove.org

Legerkapitein John Gabriel Stedman (1744 – 1797) schreef een boek over Suriname waar Quaco in voorkomt. Dit is vermoedelijk de banjo die Stedman meenam naar Nederland. Het zou de oudste Afrikaanse banjo uit Amerika zijn. Deze is gemaakt van een kalebas, is bespannen met een schapenvel en heeft drie snaren. De banjo is in het bezit van het Museum Volkenkunde in Leiden.

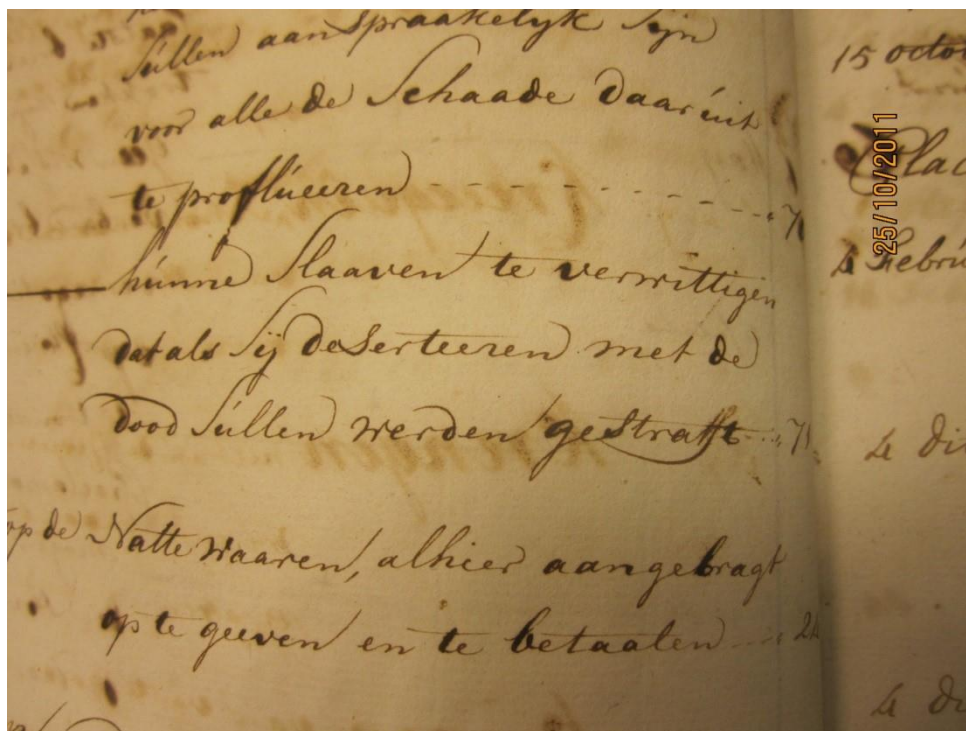

Over het leven van Quaco is een stripboek gemaakt. Zie: quaco-stripverhaal.nl

Tekening uit het stripboek *Quaco – Leven in slavernij*. ©Eric Heuvel & Ineke Mok.

In deze wet staat dat eigenaren 'hunne slaaven' moeten laten weten dat zij de doodstraf krijgen als zij weglopen. Nationaal Archief Den Haag, Oud Archief Suriname, Raad van Politie 1669-1828, inv. nr. 229.

Zo tekende legerkapitein John Gabriel Stedman zichzelf met de marron die hij had gedood. De afbeelding staat in zijn reisverslag. © Buku Bibliotheca Surinamica collectie (www.buku.nl).

Stedman tekende zo zijn verblijf in het bos. Deze tekening is gebruikt voor de strip. De jongen op de aquarel zou Quaco kunnen zijn. Van hem is geen andere afbeelding bekend. © James Ford Bell Library, University of Minnesota.

Quaco

Kasteel Rosendael, bij Arnhem. Foto: Wikipedia/Michiël/1972.

Quaco

In 2016 bracht Nana Efua een plengoffer voor alle kinderen die in slavernij terecht waren gekomen. Zij deed dit bij de kerk van kasteel Rosendaal, waar Quaco in 1785 werd gedoopt. © Carola Eijzenring.

Quaco (je zegt Kwakoe) is de naam voor jongens die op woensdag zijn geboren. Dat is onder andere een traditie in Ghana. Dit beeld in Paramaribo heet ook Kwakoe. Het beeld herinnert aan de afschaffing van de slavernij op 1 juli 1763; in dat jaar viel 1 juli op een woensdag.
© Dagblad Suriname.

Verhalen uit het verleden

Sophie Haber / Vluchten voor gevaar

geboren 10 juli 1922 – Krakau, Polen | gestorven 24 augustus 2012 – Wenen, Oostenrijk

Ontvluchtte Wenen als tiener in 1938. Haar ouders werden vermoord in Auschwitz-Birkenau, maar Sophie kwam met valse papieren Zwitserland in nadat de grens was gesloten.

Sophie Haber was Joods, geboren in Krakau in Polen. Ze had een Poolse vader en een Tsjechische moeder. In 1930 verhuisde het gezin naar Oostenrijk en toen ze 14 was kreeg Sophie een stageplek bij een Joodse kleermaker in Wenen. Ze kreeg voor het eerst met antisemitisme te maken op school in Wenen, toen een klasgenoot haar een 'Joods varken' noemde.

In maart 1938, nadat nazi-Duitsland Oostenrijk had geannexeerd, werden haar huis en winkel door de nazi's onteigend. Haar drie broers wisten weg te komen naar Zwitserland net voordat de grens in 1938 werd gesloten. Later dat jaar volgde Sophie haar broers. Het lukte haar illegaal het land binnen te komen, met de hulp van een Zwitserse politiechef, Paul Grüninger. Ondanks dat hij het bevel had gekregen Joodse vluchtelingen tegen te houden, vervalste hij papieren om hen door te laten. Hij heeft honderden mensen geholpen, onder wie Sophie. Hij werd uiteindelijk ontdekt en kreeg een geldboete opgelegd. Na zijn straf was het lastig voor hem een andere baan te vinden. Hij overleed in armoede in 1972. In Zwitserland trouwde Sophie met een andere vluchteling uit Wenen, Karl Haber, en werd een activiste tegen het nazisme. Ze kregen twee kinderen. Na de oorlog keerden ze terug naar Oostenrijk en Sophie werd actief in de Communistische Partij tot in de jaren '70. Ze vond het haar taak om Paul Grüninger te eren en de Zwitserse overheid zo ver te krijgen te erkennen dat hij een held was.

1922

Sophie Mehl wordt geboren in Krakau, Polen.

1930

Het gezin verhuist naar Wenen, Oostenrijk..

1938

Maart. De 'Anschluss' – Oostenrijk wordt ingelijfd door nazi-Duitsland.

Oktober. Sophie vlucht naar Zwitserland en steekt de grens over met de hulp van Paul Grüninger.

9 en 10 november. 'Kristallnacht'. Een georganiseerde anti-Joodse pogrom in Duitsland en Oostenrijk. Synagogen en winkels worden vernield. 371 Joden worden vermoord.

1939

Ingeseind door de Duitsers wordt Paul Grüninger ontslagen door de Zwitserse politie. Hij wordt veroordeeld voor het illegaal doorlaten van honderden Joden naar Zwitserland.

1941

Sophie trouwt met Karl Haber in St. Gallen, Zwitserland.

1944

Sophie's ouders worden naar Auschwitz gebracht.

1945

Sophie en Karl keren terug naar Wenen.

1971

Paul Grüninger wordt in Israël erkend door Yad Vashem als een van de Rechtvaardige Onder de Volkeren.

1972

Paul Grüninger overlijdt.

1972

De Zwitserse overheid verklaart de veroordeling van Paul Grüninger ongeldig.

“Een meisje op school noemde me een ‘Joods varken’. Dus sloeg ik haar. Het schoolhoofd vroeg me: ‘Wat doe jij nou? Waarom sla je een ander meisje?’ En ik ben eigenlijk wel trots op mijn antwoord. Ik zei: ‘Ze noemde me een Joods varken. Ik ben Joods, en ik schaam me er niet voor, maar ik ben geen varken. En daarom sloeg ik haar. Vanwege het woord varken.’ Daarmee was de zaak opgelost.”

Sophie Haber interview: archive of the University of Southern California Shoah Foundation – the Institute for Visual History and Education

“De volgende dag (na de annexatie) stond ik om zes uur op, omdat ik om half zeven op mijn werk moest zijn. Ik wilde gaan lopen. In het 20ste district (Wenen) merkte je niet veel, maar dichterbij het centrum stond een massa mensen, en troepen Duitse soldaten. Ik kon er niet doorheen. Ik wilde de tram nemen, wat ik nooit deed, om op tijd te komen. Maar de trams reden niet. Er waren hordes mensen op straat, 90% droeg een band om de arm, velen waren in SA-uniform ... en de straten waren vol, en daarom kwam ik bevend op mijn werk aan, rond half tien, en ik zei honderd keer sorry. Mijn baas zei alleen: ‘Het is niet jouw schuld, het is de invasie’.

Ik had geluk, en het geluk had een naam: Paul Grüninger. Hij heeft mijn leven gered.”

Sophie Haber interview: archive of the University of Southern California Shoah Foundation – the Institute for Visual History and Education

“Het was eigenlijk een kwestie van het redden van mensen die met de dood werden bedreigd. Hoe kon ik dan nog serieus nadenken over bureaucratie en aantallen?”

Paul Grüninger, interview 1954

Sophie Haber

1 _____
Sophie in uniform in de
Zionistische beweging
Haschomer Hazair, rond
1936.

© *erinnern.at, Austria*

5 _____
Paastfeest in St Gallen
of Degersheim, rond
1939 – Sophie en Karl
Haber.

© *erinnern.at, Austria*

2 _____
De gesloten en bewaakte
grensbrug tussen
neutraal Zwitserland en
Duits Ostmark (voormalig
Oostenrijk) rond 1939-
1940.

© *Dokumentensammlung
der Johann August Malin
Gesellschaft, Austria*

6 _____
Mensen in Wenen die
Duitse troepen
verwelkomen, maart
1938.

© *United States
Holocaust Memorial
Museum, United States*

3 _____
Sophie in Krakau, rond
1927.

© *erinnern.at, Austria*

7 _____
Hitler – Ja posters in
Wenen, april 1938. ©
*United States Holocaust
Memorial Museum,
United States*

4 _____
Sophie met haar ouders
en broers, Wenen, voor
1938.

© *erinnern.at, Austria*

8 _____
Paul Grüninger voor de
oorlog.

© *Paul Grüninger
Foundation, Switzerland*

Sophie Haber

Sophie in uniform in de Zionistische beweging Haschomer Hazair, rond 1936. © *erinnern.at*, Austria

Sophie Haber

De gesloten en bewaakte grensbrug tussen neutraal Zwitserland en Duits Ostmark (voormalig Oostenrijk) rond 1939-1940.
© Dokumentensammlung der Johann August Malin Gesellschaft, Austria

Sophie Haber

Sophie in Krakau, rond 1927. *erinnern.at*, Austria

Sophie Haber

Sophie met haar ouders en broers, Wenen, voor 1938. © *erinnern.at*, Austria

Sophie Haber

Paastfeest in St Gallen of Degersheim, rond 1939 – Sophie en Karl Haber. © *erinnern.at*, Austria

Sophie Haber

Mensen in Wenen die Duitse troepen verwelkomen, maart 1938. © *United States Holocaust Memorial Museum, United States*

Sophie Haber

Hitler – Ja posters in Wenen, april 1938. © *United States Holocaust Memorial Museum, United States*

Sophie Haber

Paul Grüninger voor de oorlog.
© Paul Grüninger Foundation, Switzerland

Verhalen uit het verleden

Miep Smith-Wessel / Feyenoord-fan

Geboren op 14 juli 1931 in Rotterdam, Nederland

Voetbal is Miep met de paplepel ingegoten door haar moeder. Miep gaat elke twee weken met haar kinderen naar De Kuip om Feyenoord te zien voetballen. Ze is een grote fan. Maar de antisemitische spreekkoren in de Kuip kwetsen haar. Daarom vertelt ze haar levensverhaal aan mede-fans die net als zij van voetbal houden. Sommigen hebben een stadionverbod. Mieps vader werd vermoord in Auschwitz, haar oma in Sobibor.

Samen met vijf Feyenoord-supporters reist Miep naar Auschwitz. Op die plek is haar vader vermoord omdat hij Joods was. 'Dat is iets waar je nooit meer overheen komt. Zo gemeen.' Miep vertelt zijn verhaal en hoe ze hem nog altijd mist. 'De jongens waren verschrikkelijk onder de indruk. Het zijn schatten van jongens. Maar soms denken ze verkeerd en roepen zomaar wat. Ik doe mijn best om dat te veranderen. Ik wil niet hebben dat er gescholden wordt bij onze voetbalclub.'

Mieps vader was als militair gelegerd in Den Haag toen op 10 mei 1940 de oorlog uitbrak. Vier dagen later verwoestten Duitse bommen de hele binnenstad van Rotterdam. Ook het huis van Miep. Ze was toen net met haar moeder, broertje en zusje bij haar oom. In de chaos vond Mieps moeder haar man terug, zwaargewond in een ziekenhuis in Den Haag. Toen hij bijna was hersteld, arresteerde de politie hem, omdat hij zijn jas met de verplichte Jodenster niet droeg. Vanuit de Scheveningse gevangenis werd hij gedeporteerd. Hij is op 2 februari 1943 vergast. Miep had een speciale band met haar vader, met hem ging ze altijd op vrijdagavond naar oma en opa. Bijna alle familieleden van vaderskant zijn vermoord.

Miep's moeder was niet-Joods. Miep gaat naar school tot ze de huishouding van haar moeder en grootouders moet gaan doen. Na de oorlog ontmoet ze haar oude vlam Henk, met wie ze in 1952 trouwt en vier kinderen krijgt.

1931

14 juli. Miep wordt geboren in Rotterdam.

1940

10 tot 14 mei. Nederlandse soldaten bieden weerstand tegen de Duitse aanval. Na het bombardement op Rotterdam capituleert Nederland. De Duitse bezetting begint.

1941

Anti-Joodse maatregelen volgen elkaar op. De jodenster wordt verplicht. Miep en haar broertje en zusje zijn geregistreerd als '35% joods', vader als '100% joods'. Miep voelt zich Joods, net als haar vader. Zij hoeft geen ster te dragen.

1942

15 oktober. Grootvader Leon Wessel wordt vermoord in Auschwitz.

1943

26 februari. Oma Mietje Wessel wordt gedeporteerd naar Westerbork. Zij wordt op 5 maart vermoord in Sobibor.

1944

Miep heeft sinds 1940 op acht adressen gewoond, nu moet ze van school af.

1945

5 mei. De bevrijding van Nederland.

1952

19 november. Miep en Henk trouwen. Zij krijgen vier kinderen.

1990

Joods kindermonument onthuld in Rotterdam. In Mieps poëziealbum staan gedichten van vijf kinderen die vermoord zijn.

2013

Joods kindermonument onthuld in Rotterdam. In Mieps poëziealbum staan gedichten van vijf kinderen die vermoord zijn.

2015

Miep gaat voor de vijfde keer naar Auschwitz. Nu voor het eerst met Feyenoord-supporters.

Miep Smith-Wessel

“Ik was echt heel erg mijn vaders kind. Dus ik voelde me echt Joods en ik was daar heel trots op.

Ze zegt ook: Want het is natuurlijk wel aan elkaar verbonden, Joods zijn en dan Feyenoord.”

Miep Wessels, interview 2018

“Ik ben van voetballen gaan houden omdat mijn moeder zo van voetbal hield. Ze luisterde naar de radio en dan mocht ik niet praten. Zo hoorde ik al die namen en voetbaltermen: penalty, en overspel, buitenspel. Ik ging het heel leuk vinden. Toen wilde ik ook een keer naar De Kuip. We zijn met z'n allen, met de kinderen, kaartjes wezen kopen en naar De Kuip gegaan. Nou dat is nooit meer overgegaan. Ik vond dat zo schitterend, ik vond dat echt meesterlijk. En ja, elke veertien dagen. Tot op een zeker moment er hooligans kwamen en toen is er een vechtpartij in De Kuip geweest. Dat wil ik ook niet meer meemaken. Ik wil niet hebben dat er gescholden wordt, dat er spreekkoren zijn. Dat hoort niet bij ons.”

Miep Wessels, interview 2018

“Wat ze voor termen gebruiken. Nou je kan het niet eens meer herhalen. Van de week stonden ze bij die zwarte piet toestanden Heil Hitler te roepen tegen een paar zwarte mensen. Dat is toch om te huilen. Dat is verschrikkelijk. En ook ik heb ze wel eens hier thuis gezien met een voetbalwedstrijd van Feyenoord, dat Kenneth Vermeer, daar werden bananen naar gegooid. En toen hadden ze een negerpop, aan de balustrade gehangen, dat, die krijgt ook een keer zijn beurt. Dat is verschrikkelijk. Die jongen die staat gewoon onder het doel. Ja, ik doe mijn best om dat heel erg te veranderen en dat duurt misschien wel heel erg lang maar ik ben geduldig. Maar die jongens die zijn allemaal hartstikke lief, maar ze moeten een beetje leren en dat doen ze ook wel maar ja, niet genoeg.”

Miep Wessels, interview 2018

De kleindochter van Miep, Anouk Smith, bedacht een actie: truien met loze leuzen.

“Ik heb eenzelfde soort trui gekozen als hooligans dragen. In plaats van het bestrijden van de spreekkoren met agressie willen we ze aan het denken zetten, een dialoog op gang brengen. De titel van het project, Loze Leuzen, slaat op het feit dat de yells geroepen worden zonder dat erbij wordt nagedacht.”

Uit: Algemeen Dagblad 13 juli 2017

<https://www.lozeleuzen.com/>

Miep Smith-Wessel

1 _____

Miep ging na het bombardement van Rotterdam in de puinhopen zoeken naar haar mooiste bezit, een doos kleurpotloden. Het enige dat ze vond was deze suikerlepel, die ze herkende van thuis.

©Privécollectie Miep Wessel

2 _____

Miep met haar ouders.

©Privécollectie Miep Wessel

3 _____

Miep op de arm van haar moeder op een strandje in de Rotterdamse haven in de jaren 1930.

©Privécollectie Miep Wessel

4 _____

Feest van opa en oma Wessel in 1938.

©Privécollectie Miep Wessel

5 _____

Schoolfoto van Miep, genomen toen de school tijdelijk in het politiebureau was, kort na het bombardement van Rotterdam.

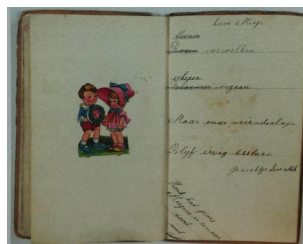
©Privécollectie Miep Wessel

6 _____

'Maar onze vriendschap blijft eeuwig bestaan', schreef nichtje Lenie Mok in Mieps poëziealbum. Miep speelde vaak met Lenie, totdat zij met haar ouders in 1942 weggevoerd werd naar Auschwitz.

©Privécollectie Miep Wessel

7 _____

Miep met Leroy in Auschwitz in 2018, tijdens een reis georganiseerd door de supporterscoach van Feyenoord.

©Privécollectie Miep Wessel

8 _____

Miep vertelt haar verhaal op de basisschool in de Van Speykstraat in Rotterdam, 2015.

©Privécollectie Miep Wessel

9 _____

Miep met haar kleindochter Anouk.

© www.lozeleuzen.com/

Miep ging na het bombardement van Rotterdam in de puinhopen zoeken naar haar mooiste bezit, een doos kleurpotloden. Het enige dat ze vond was deze suikerlepel, die ze herkende van thuis. ©Privécollectie Miep Wessel

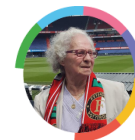
Miep met haar ouders. ©Privécollectie Miep Wessel

Miep Smith-Wessel

Miep op de arm van haar moeder op een strandje in de Rotterdamse haven in de jaren 1930. ©Privécollectie Miep Wessel

Miep Smith-Wessel

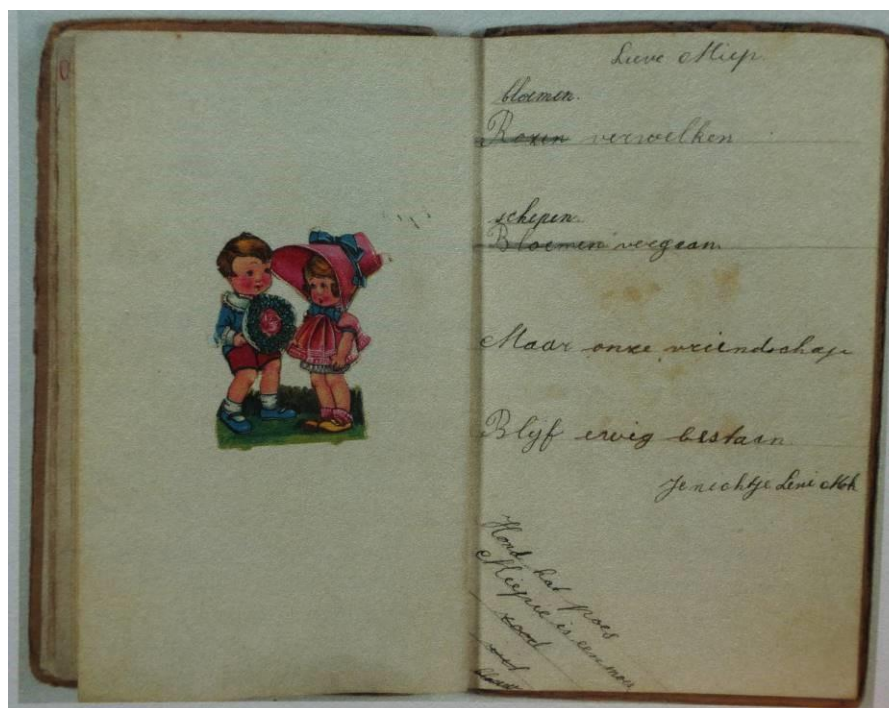
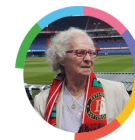
Feest van opa en oma Wessel in 1938. ©Privécollectie Miep Wessel

Miep Smith-Wessel

Schoolfoto van Miep, genomen toen de school tijdelijk in het politiebureau was, kort na het bombardement van Rotterdam. ©Privécollectie Miep Wessel

Miep Smith-Wessel

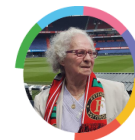

'Maar onze vriendschap blijft eeuwig bestaan', schreef nichtje Lenie Mok in Mieps poëziealbum. Miep speelde vaak met Lenie, totdat zij met haar ouders in 1942 weggevoerd werd naar Auschwitz. ©Privécollectie Miep Wessel

Miep Smith-Wessel

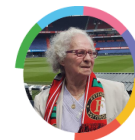

Miep met Leroy in Auschwitz in 2018, tijdens een reis georganiseerd door de supporterscoach van Feyenoord. ©Privécollectie Miep Wessel

Miep vertelt haar verhaal op de basisschool in de Van Speykstraat in Rotterdam, 2015. ©Privécollectie Miep Wessel

Miep Smith-Wessel

Miep met haar kleindochter Anouk. © www.lozeleuzen.com/

Verhalen uit het verleden

Stefan Kosiński / Verloren liefde

geboren 1 januari 1925 - Toruń, Polen | gestorven 4 november 2003 - Warschau, Polen

Een Poolse jongen die verliefd werd op een Oostenrijkse soldaat tijdens de Duitse bezetting van Polen. Hij werd naar een werkkamp gestuurd omdat homoseksualiteit verboden was.

Stefan Kosiński's oude huis in Toruń in Polen was na de inval van de Duitsers in Polen in 1939 ingenomen door soldaten. Zijn vader moest naar Duitsland om dwangarbeid te verrichten. Stefan, toen 14 jaar, mocht niet langer naar school en vond een baantje als koerier bij een Duitse bakkerij, waarmee hij zijn familie kon helpen. In november 1941 ontmoette hij Willi Götz, een jonge soldaat uit Wenen. Toen Willi naar het oostfront moest om tegen de Russen te vechten, schreef Stefan hem een brief. De brief werd door de Gestapo geopend. In september 1942 werd Stefan gearresteerd, ondervraagd, geslagen en veroordeeld tot vijf jaar gevangenis. Dit was vanwege homoseksualiteit onder Paragraaf 175 van de nazi-Duitse wet. Hij werd ook veroordeeld voor het 'demoraliseren van het Duitse militaire apparaat'.

Hij werd naar meerdere nazi-werkkampen gestuurd. Voor het einde van de oorlog werd hij gedeporteerd naar Hahnöfersand bij Hamburg. In mei 1945 konden hij en drie andere gevangenen ontsnappen. Hij moest op dat moment nog twee jaar vastzitten. Als hij nog steeds in de gevangenis had gezeten toen de oorlog eindigde had hij waarschijnlijk in de gevangenis moeten blijven, omdat de wetten die homoseksualiteit verboden onveranderd bleven na de oorlog.

1871

Wilhelm I, de nieuwe keizer van Duitsland, maakte een grondwet en een systeem van strafwetten gebaseerd op het Pruisische model. Dit model verbood seksueel contact tussen mensen van hetzelfde geslacht, en er stond een straf van maximaal vier jaar op. Deze wet werd ongewijzigd overgenomen in de nieuwe Duitse strafwet als Paragraaf 175.

1925

1 januari. Stefan Teofil Kosiński wordt geboren in Toruń, in het noorden van Polen. Hij gebruikt later de pseudoniem Stefan.

1930

De nazileider Ernst Röhm wordt de leider van de paramilitaire Sturmabteilung (SA).

1931

Röhms homoseksualiteit wordt publiekelijk veroordeeld door politieke tegenstanders.

1934

De 'Nacht van de Lange messen': Hitler beveelt de moord op meer dan honderd politieke tegenstanders, inclusief Röhm, die wordt beschuldigd van verraad. Er wordt nadrukkelijk verwezen naar zijn homoseksualiteit. Grootschalige arrestaties van homoseksuelen beginnen.

1935

De nazi's verruimen de reikwijdte van de 'misdaden' die onder Paragraaf 175 vallen.

1936

De Rijkscentrale voor de Strijd tegen Homoseksualiteit en Abortus wordt opgericht.

1939

1 september. Duitsland valt Polen binnen.

1940

De Duitse politiechef Heinrich Himmler geeft het bevel om gearresteerde homoseksuelen die 'meer dan één partner hebben verleid' van de gevangenis naar een concentratiekamp over te plaatsen.

1941

November. Stefan en Willi worden verliefd.

1942

September. Stefan wordt gearresteerd en naar de gevangenis gestuurd.

1945

Mei. Stefan ontsnapt uit het werkkamp Hahnöfersand.

1947

Stefan returns to Poland.

1991

Stefans verhaal wordt anoniem gepubliceerd als 'Verdomd sterke liefde' door Lutz van Dijk.

1994

Duitsland schaft Paragraaf 175 af.

1995

Stefans verhaal wordt gepubliceerd in Amerika. Hij reist naar de VS en geeft lezingen.

2000

'Paragraaf 175', een filmdocumentaire van Rob Epstein en Jeffrey Friedman, komt uit. Het vertelt de geschiedenis van homoseksuele mannen onder het naziregime aan de hand van oude films, familiefoto's en interviews met zes overlevenden van de concentratiekampen.

2002

Het Duitse parlement rehabiliteert homoseksuelen die veroordeeld waren door de nazi's op basis van Paragraaf 175.

2003

Stefan overlijdt op 78-jarige leeftijd.

2015

Lutz van Dijk publiceert 'Endlich den Mut' (Uiteindelijk de Moed) gebaseerd op zijn correspondentie met Stefan gedurende 12 jaar. Voor het eerst wordt zijn volledige naam, Stefan Kosiński, gebruikt.

2016

De Duitse regering besluit om de veroordelingen van tienduizenden mannen op basis van Paragraaf 175 gedurende de Tweede Wereldoorlog, maar ook voor degenen die na de Tweede Wereldoorlog zijn veroordeeld, af te schaffen.

“Waar had Mikolai het precies over? Ja, verdorie, ik was 16 jaar en ik hoorde andere jongens al lang over meisjes praten. Ik zag het meer als grappen en opschepper verhalen. Meestal dacht ik dan, ‘Oh nou ja, dat komt later nog wel, als je groot bent.’ Maar volwassenen maken elkaar gek en noemen het liefde. Ik dacht niet dat ik het in me had om zo iets te voelen.”

“Dus je geeft toe dat je deze brief zelf hebt geschreven en opgestuurd?’, vroeg hij me monotoon. Waarom zou ik liegen? Ik gaf toe dat ik de brief aan Willi had geschreven omdat ik me erg zorgen om hem maakte. Hij was een goede vriend van me, en we hadden elkaar een paar keer ontmoet in de stad bij het treinstation. Uiteraard zei ik geen woord over de schuur. ‘Hebben jullie gemeenschap met elkaar gehad?’ vroeg hij me met precies dezelfde monotone stem. Uit zijn mond klonken de woorden zo slecht dat ik antwoordde met een schoon geweten ‘Nee!’ We hebben elkaar meer dan eens liefgehad – maar wat weet deze kerel daar nou van?”

“Tot op de dag van vandaag ben ik Willi dankbaar voor het voelen van liefde als iets moois vanaf het begin ... Mensen in alle landen van de wereld moeten begrijpen dat het altijd een misdaad is om liefde te straffen en geweld toe te staan.”

Stefan Kosiński, uit 'Damned Strong Love' van Lutz van Dijk

Stefan Kosinski

1 _____
Stefan, 23 jaar in Polen,
1948.

© Lutz van Dijk, the
Netherlands

2 _____
Wehrmachtuniform.

© Nationaal Militair
Museum, the
Netherlands

3 _____
Het Homomonument
in Amsterdam,
opgericht in 1987 om
LHTB-mensen te
inspireren en te
steunen in hun strijd
tegen ontkenning,
onderdrukking en
discriminatie. Het is
het eerste monument
ter wereld gewijd aan
de LHTB+-
gemeenschap, en aan
de mannen en
vrouwen uit het
verleden die werden
onderdrukt en
vervolgd vanwege hun
geaardheid.

© CC BY-SA 4.0, Creative
Commons Attribution-
Share Alike, version 4.0
International:
<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

4 _____
Stefan in 1936 bij het
stadhuis in Toruń,
Polen.

© Lutz van Dijk,
Netherlands

5 _____
Gevangenenkaart van
Stefan (Teofil is zijn
echte naam) met
daarop zijn
veroordeling voor
sodomie

© Lutz van Dijk,
Netherlands

6 _____
Stefan, 71 jaar, met
Lutz van Dijk in
Amsterdam, januari
1996.

© Lutz van Dijk,
Netherlands

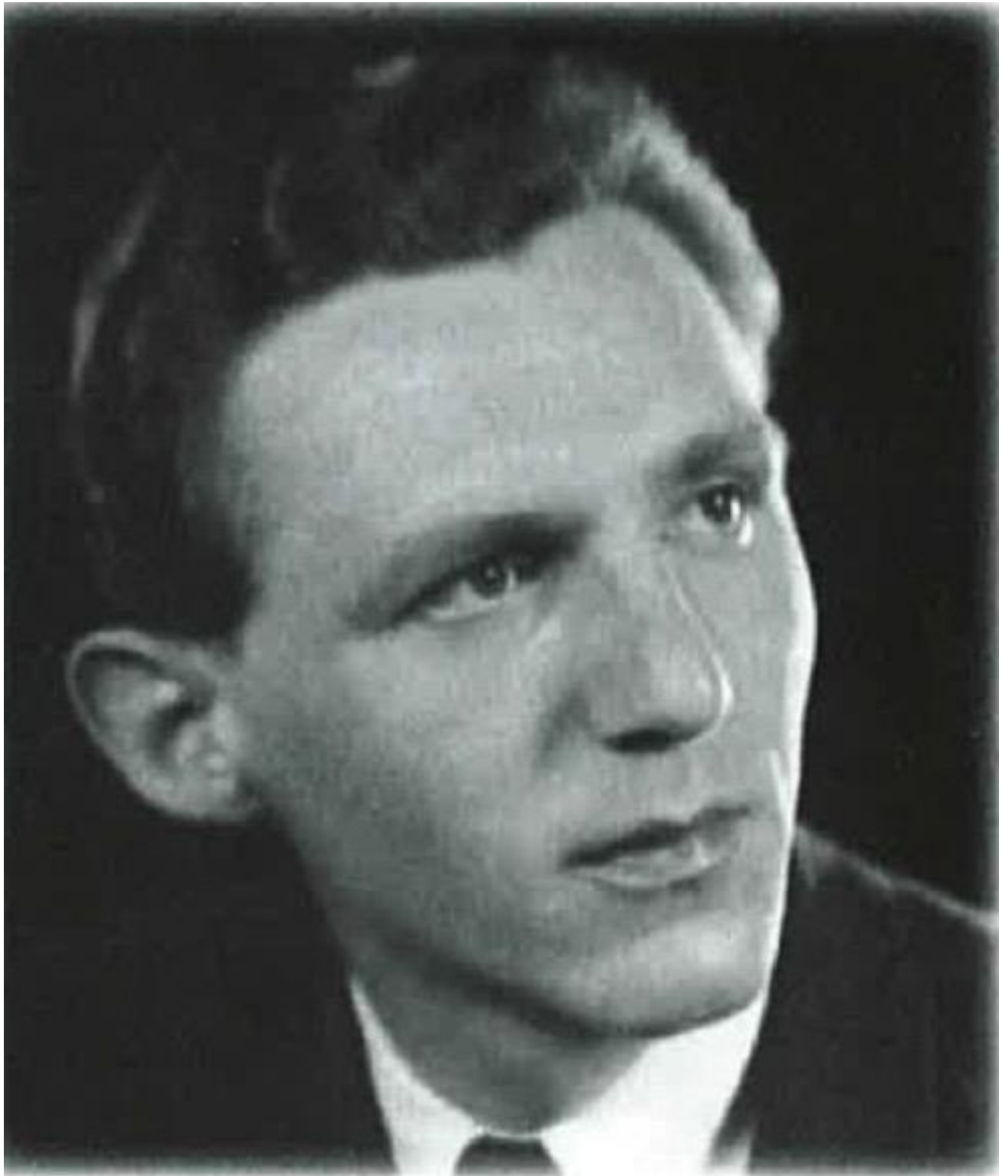
7 _____
Het roze
driehoeksteken dat
homoseksuele
gevangenen moesten
dragen in de nazi-
concentratiekampen.

© Ralph Ponfil
Collection - Dallas
Holocaust Museum,
United States

8 _____
Stefan in juli 1941 in
Polen.

© Lutz van Dijk,
Netherlands

Stefan, 23 jaar in Polen, 1948. © Lutz van Dijk, Netherlands/South Africa

Wehrmachtuniform. © *Nationaal Militair Museum, the Netherlands*

Het Homomonument in Amsterdam, opgericht in 1987 om LHTB-mensen te inspireren en te steunen in hun strijd tegen ontkenning, onderdrukking en discriminatie. Het is het eerste monument ter wereld gewijd aan de LHTB+-gemeenschap, en aan de mannen en vrouwen uit het verleden die werden onderdrukt en vervolgd vanwege hun geaardheid.

© CC BY-SA 4.0, Creative Commons Attribution-Share Alike, version 4.0

International: <https://creativecommons>

Stefan in 1936 bij het stadhuis in Toruń, Polen. © Lutz van Dijk, Netherlands/South Africa

H

Theophil Kosinski

geb. am 1.1.25. in Thorn

bei Beruf: Bürolehrling

Thorn, Lindenstr. 10

wie vor

ledig

Vater: Boleslaus K. Adr. wie oben

Mutter: Franziska geb. Bredorski

3

773/44

Tätigkeits- beschreibung oder sonstige Anmerkungen	Straf- maß- nahme	Straf- maß- nahme	in der sich bereits eine oder mehrere Strafen finden	Straf- maß- nahme		Straf- maß- nahme	Straf- maß- nahme	Straf- maß- nahme
				Tag und Jahr	Tag und Jahr			
STA. Thorn 7 VRs. 773/44	3. 12. 42.	Unzucht	5 Jahre	3.12. 0 42 Uhr	2.12. 24 47 Uhr	42.18.45	42.18.45	42.18.45

Gevangenenkaart van Stefan (Teofil is zijn echte naam) met daarop zijn veroordeling voor sodomie. © Lutz van Dijk, Netherlands/South Africa

Stefan, 71 jaar, met Lutz van Dijk in Amsterdam, januari 1996. © *Lutz van Dijk, Netherlands/South Africa*

Het roze driehoeksteken dat homoseksuele gevangenen moesten dragen in de nazi-concentratiekampen. © *Dallas Holocaust Museum, United States*

Stefan Kosinski

Stefan in juli 1941 in Polen. © Lutz van Dijk, Netherlands/South Africa

Verhalen uit het verleden

Stephen Lawrence / Op zoek naar rechtvaardigheid

geboren 13 september 1974 – Londen, GB | gestorven 22 april 1993 - Londen, GB

Britse tiener die doodgestoken werd bij een bushalte in Londen door een groep witte jongeren die racistische leuzen riepen. In eerste instantie werd niemand veroordeeld. Zijn moeder vocht voor rechtvaardigheid en legde racisme bij de Britse politie bloot. Twee mannen zijn uiteindelijk schuldig bevonden aan de racistische moord en in 2012 veroordeeld tot levenslang.

Stephen Lawrence was 18 toen hij en een vriend op een avond werden aangevallen, terwijl ze op weg naar huis waren. De vriend overleefde de aanval en getuigde later voor de rechtbank. Stephen was een goede student, had zijn eigen kunstbedrijfje en werkte als figurant in de film 'For Queen and Country'. Hij wilde architect worden. Aanvankelijk beschouwde de politie de moord op Stephen als een afrekening tussen bendes.

Binnen een paar dagen na de moord op Stephen werden de namen van vijf verdachten genoemd. Maar de politie zei dat er 'niet genoeg bewijs' was. De ouders van Stephen, Neville en Doreen, protesteerden in het openbaar en strijden sindsdien voor rechtvaardigheid. In 1998 bleek uit een officieel onderzoek dat 'institutioneel racisme' bij de politie had geleid tot de fouten in het onderzoek. In 2011 werden nieuwe technieken toegepast en hierdoor kwam er DNA-bewijs aan het licht. In 2012 werden twee mannen veroordeeld tot levenslang voor de moord op Stephen.

De moord op Stephen en de rol van de politie werden grondig onderzocht. Dat leidde tot veel veranderingen bij de Britse politie. De kwestie confronteerde het hele land met de racistische houding van de politie. Doreen Lawrence, die eindeloos pleitte voor rechtvaardigheid voor haar zoon en andere slachtoffers van racisme, werd tot barones benoemd en controleert tegenwoordig wetten in het Britse Hogerhuis.

Tijdslijn

Stephen Lawrence

1974

13 september. Stephen wordt geboren in Londen.

1993

22 april. Stephen wordt vermoord. Hij is 18 jaar. Een anonieme brief noemt vijf verdachten.

1993

Mei. De ouders van Stephen, Doreen en Neville, klagen in het openbaar over het gebrek aan daadkracht bij de politie. Nelson Mandela steunt hen. De verdachten worden gearresteerd, maar de aanklacht tegen hen wordt weer ingetrokken.

1994

De familie Lawrence probeert de verdachten nogmaals te laten vervolgen, maar deze worden in 1996 vrijgesproken.

1997

Stephens dood wordt door de rechters een 'onwettige moord' genoemd, alhoewel de vijf verdachten weigeren een verklaring af te leggen tijdens de rechtszaak. Een krant heeft het over 'Moordenaars', maar de vijf klagen de krant niet aan. Er wordt om een officieel onderzoek gevraagd naar de rol die de politie heeft gespeeld.

1999

Sir William Macpherson rapporteert; hij heeft het over 'institutioneel racisme' bij de politie. Hij adviseert een hoop veranderingen.

2003

Doreen Lawrence, die zich bleef inzetten voor slachtoffers van racisme, krijgt de onderscheiding in de Orde van het Britse Rijk.

2012

Nadat nieuw DNA-bewijs is gevonden worden David Norris en Gary Dobson veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf voor de moord op Stephen.

2013

Doreen wordt benoemd tot barones.

2015

Oktober. Een onderzoek wordt gestart naar de beweringen dat corruptie bij de politie het eerste onderzoek naar de moord heeft geblokkeerd.

Stephen Lawrence

“Er was maar één reden voor deze moord. Stephen was zwart.”

De Britse minister van Binnenlandse Zaken Jack Straw, toespraak tot het parlement op 24 februari 1999

“De gebeurtenissen vertegenwoordigen nu een doel, een doel van een familie en een gemeenschap voor rechtvaardigheid, om te zien dat het recht zal zegevieren. Maar ook het doel van een slimme, capabele zwarte jongeman om iets van zijn leven te maken, de tragedie is dat hij zijn leven moest geven om iets van zijn naam te maken, Stephen Lawrence.”

Lord Paul Boateng, Brits minister 1999-2001, in de documentaire ‘Stephen Lawrence: Time for Justice’, voor het eerst te zien op de Britse televisie op 3 januari 2012.

“Het is de verantwoordelijkheid van iedere ouder om deze kwesties te bespreken en ervoor te zorgen dat hun kinderen tolerant zijn ten op zichte van degenen om hun heen. Dit land was nooit een land voor enkele mythische witte mensen; het is altijd een mix geweest. Ik wil alleen zeggen dat mensen hun geschiedenis moeten kennen.”

Doreen Lawrence, geciteerd in het artikel ‘Doreen Lawrence: I could have shut myself away, but that is not me’, krant The Observer, 20 april 2013

“Ik ben doelwit vanwege mijn huidskleur. Ik denk niet vanwege het feit dat ik Stephens broer ben. De keren dat ik ben staande gehouden, ben ik nooit van iets beschuldigd, en nooit is er iets illegaals in mijn auto gevonden. Ik heb nog nooit iets verkeerd gedaan. Ik heb nooit iets tegen de wet gedaan. Ik heb altijd mijn wegenbelasting en verzekeringen betaald. 25 keer ben ik staande gehouden. Twee keer was dit als gevolg van een grote politiecontrole waarbij ze iedereen controleerden of ze bijvoorbeeld nog belasting moesten betalen of keken of de verzekering van hun auto wel in orde was. De overige keren dat dit gebeurde, was zonder reden. Er kan geen andere verklaring zijn, behalve racisme, dat ik zo vaak ben staande gehouden.”

Stuart Lawrence, 9 januari 2013 tegen de BBC.

“Wat ik zie is dat zwarte mensen nog steeds doodgaan op de straten en achterin politie-busjes. Ik denk dat institutioneel racisme diep geworteld zit en het is niet makkelijk je voor te stellen hoe dit bij de politie uitgebannen kan worden.”

Doreen Lawrence, verklaring aan de media op 24 februari 1999

Bronnen

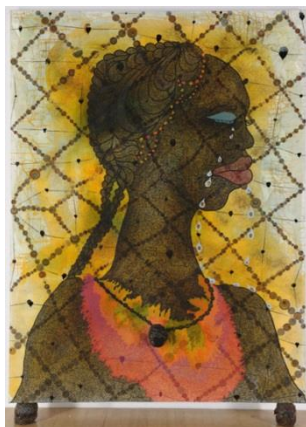
Stephen Lawrence

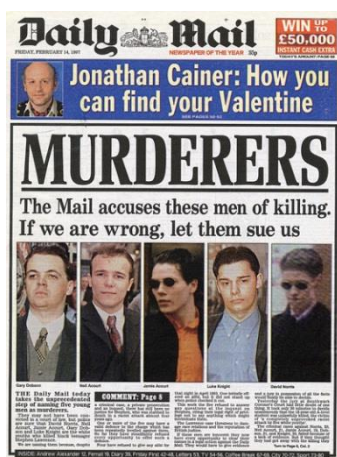
1 _____
Stephen Lawrence.
© Private collection family
Lawrence, United
Kingdom

2 _____
No women, No Cry,
een schilderij van
Chris Ofili, 1998.
© Chris Ofili, courtesy
Victoria Miro Gallery,
United Kingdom

3 _____
Voorpagina van de Daily
Mail, 'Murderers: The Mail
accuses these men of
killing. If we are wrong,
let them sue us', 14
februari 1997.
© Daily Mail, United
Kingdom

4 _____
Politie van Londen
tijdens een controle op
straat.
© Getty Image, United
States

5 _____
Doreen Lawrence met
politecommissaris
Bernard Hogan-Howe bij
een herdenking van de
moord op Stephen.
Londen, 2003.
© ANP, the Netherlands

6 _____
Doreen Lawrence met
haar medaille in de Orde
van het Britse Rijk,
uitgereikt door de
koningin op het
Buckingham Paleis op
12 juni 2003.
© Operation black vote,
United Kingdom

7 _____
Neville en Doreen
Lawrence met het
Macpherson Rapport op
de dag dat het werd
gepubliceerd in februari
1999.
© Press Association,
United Kingdom

Stephen Lawrence

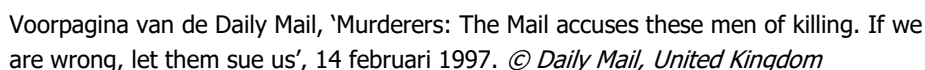
Stephen Lawrence. © Private collection family Lawrence,
United Kingdom

Stephen Lawrence

No Woman, No Cry, een schilderij van Chris Ofili, 1998.
© Chris Ofili, courtesy Victoria Miro Gallery, United Kingdom

Stephen Lawrence

Politie van Londen tijdens een controle op straat. © Getty Image, United States

Stephen Lawrence

Doreen Lawrence met politiecommissaris Bernard Hogan-Howe bij een herdenking van de moord op Stephen. Londen, 2003.

© ANP, the Netherlands

Stephen Lawrence

Doreen Lawrence met haar medaille in de Orde van het Britse Rijk, uitgereikt door de koningin op het Buckingham Paleis op 12 juni 2003. © *Operation black vote, United Kingdom*

Stephen Lawrence

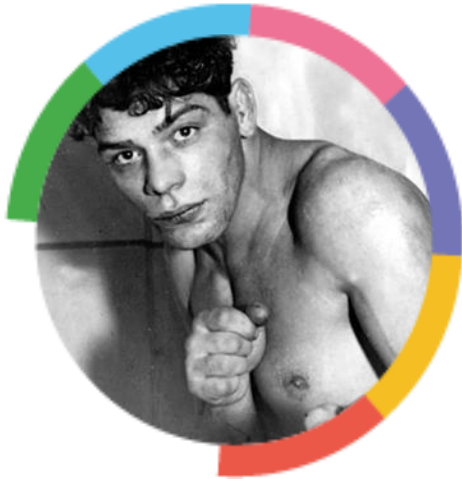

Neville en Doreen Lawrence met het Macpherson Rapport op de dag dat het werd gepubliceerd in februari 1999. © Press Association, United Kingdom

Verhalen uit het verleden

Johann Trollmann / De vergeten kampioen

geboren 27 december 1907 - Gifhorn, Duitsland | gestorven 1944 - Wittenberge, Duitsland

Een Duitse topbokser bekend onder zijn Sinto-bijnaam 'Rukeli'. Dit is het Romawoord voor boom. Hij werd zo genoemd vanwege zijn lengte en lenige vechtstijl. Zijn titel werd afgepakt en hij is vermoord door de nazi's.

Johann Trollmann werd geboren in een Sinto-familie in Noord-Duitsland. Hij begon op zijn achtste met boksen, om een weg uit de armoede te vinden. Maar een 'zigeuner'-kampioen was niet welkom in het Duitse Rijk. Hij werd vervolgd en moest dienst nemen in het leger. Maar hij werd er weer uitgegooid vanwege de rassenleer van de nazi's. Hij overleed in een werkkamp, boksend voor zijn leven.

De nazi's kwamen in 1933 aan de macht, het jaar waarin Rukeli de Duitse titel in halfzwaargewicht boksen won. Hij hield de titel maar acht dagen in z'n bezit. Johann werd gewaarschuwd dat zijn vergunning ingetrokken kon worden als hij doorging met zijn 'on-Duitse' vechtstijl – een danstechniek waarmee hij zijn tijd ver vooruit was. Wetende dat zijn carrière voorbij was, verscheen hij uit protest bij zijn volgende wedstrijd met blond haar en zijn gezicht onder het meel: de karikatuur van een 'Ariër'. In 1939 werd hij soldaat bij de Wehrmacht. Hij vocht in Polen, België, Frankrijk en aan het oostfront. Toen de nazi's in 1942 besloten alle Roma en Sinti uit het leger te verwijderen als gevolg van de rassenleer, werden velen gelijk gevangen gezet. Johann werd gedeporteerd naar het concentratiekamp Neuengamme, waar hij werd herkend door een voormalig boksscheidsrechter, SS-officier Albert Lütkemeyer. Hij moest – verzwakt door honger en dwangarbeid – SS-officieren trainen. Hij werd vermoord in 1944 nadat hij een medegevangene had verslagen die voor de nazi's werkte. Zijn dood werd vastgelegd als een 'ongeluk op het werk'.

In 2003 – bijna zestig jaar na Rukeli's dood – gaf de Vereniging van Duitse Professionele Boksers hem de titel terug als de Duitse middengewicht kampioen 1933. In 2010 werd een monument opgericht vlakbij de plek waar het gevecht heeft plaatsgevonden.

1907

27 december. Johann Trollmann wordt geboren in een Sinto-gezin in Gifhorn, Duitsland.

1928

Hij wordt amateur bokskampioen van Noord-Duitsland, maar wordt niet geselecteerd voor de Olympische Spelen in Amsterdam. Het lijkt erop dat de autoriteiten niet willen dat het nationale Olympische team vertegenwoordigd wordt door een Sinto. Een tegenstander die hij kort hiervoor had verslagen wordt in zijn plaats geselecteerd. Johann wordt professioneel bokser.

1932

Hij verslaat internationale sterren waaronder Rinus de Boer (Nederland) en Onofrio Russo (Argentinië).

1933

9 juni. Johann wint de Duitse bokskampioenschappen halfzwaargewicht. Acht dagen later wordt zijn titel afgepakt. Hij wordt beschuldigd van 'onmannelijk gedrag'.

1934

De nazi's dwingen Johann zijn carrière als professioneel bokser te beëindigen.

1935

Johann trouwt met Olga Frieda Bilda, die geen Sinto is, en ze krijgen een dochter, Rita.

1938

Johann scheidt van Olga. Hij hoopt dat zij en hun dochter zo niet vervolgd zullen worden door de nazi's.. We weten weinig van wat er is geworden van Olga en Rita, behalve dat Rita niet van het bestaan van haar vader afwist tot in haar tienerjaren. Haar moeder hertrouwde en sprak nooit over hem.

1939

Johann wordt gedwongen bij de Wehrmacht te dienen. Hij vecht in Polen, België en Frankrijk, en raakt in 1941 gewond tijdens gevechten aan het oostfront.

1942

Het oppercommando van de Wehrmacht sluit Sinto en Roma soldaten uit vanwege 'raciaal-politieke redenen'. Johann wordt uit het leger ontslagen. In juni wordt hij gearresteerd en naar het concentratiekamp Neuengamme gebracht.

1944

Na zijn overplaatsing naar het kamp Wittenberge, verslaat Johann in een bokswedstrijd Emil Cornelius, een gevangene die voor de nazi's moet werken. Johann wordt hierna om het leven gebracht.

2003

Zeventig jaar nadat hem de titel is ontnomen, krijgt Johann alsnog de erkenning en de titel van de Vereniging van Duitse Professionele Boksers.

2004

Een straat in Hannover wordt voortaan de Johann-Trollmann-Weg genoemd.

2012

Een documentaire over Johann Trollmann komt uit: 'Gibsy'. De film vertelt het verhaal van de man die in 1933 de titel van Duitse halfzwaargewicht kampioen won, maar de titel vlak daarna ontnomen werd omdat hij 'zigeuner' was.

2015

19 januari. De theatervoorstelling 'De Bokser' van Felix Mitterer over het verhaal van Johann Trollmann wordt voor het eerst opgevoerd.

Citaten

Johann Trollmann

“Ga liggen, zigeuner, of we pakken jou en je familie.”

Duitse nazi bij een van Johann's gevechten, (geciteerd in 'Leg dich, Zigeuner', van Roger Repplinger 2008)

“Als je ziet hoe hij leed: verboden zijn beroep uit te oefenen, verstoten, zijn rechten afgenomen, uiteindelijk naar een concentratiekamp gestuurd en vermoord. Het is een voorbeeld van de hele Holocaust van de Sinti en Roma.”

Silvio Peritore van het Documentatie en Cultureel Centrum van Duitse Sinti en Roma in Heidelberg, Spiegel Online, 30 juni 2010

“Ik schaamde me ervoor een Sinto vrouw te zijn. Maar nu maakt het me trots. Ik ben de dochter van deze beroemde man.”

Rita Vowe-Trollmann, 19 januari 2013

“We willen ons Johann Trollmann herinneren – we willen hem het respect en de eer teruggeven. Maar we willen er ook voor zorgen dat een dergelijk schofterig regime zich niet herhaalt, we willen elke vorm van discriminatie en uitsluiting voorkomen. Respect voor andere mensen is een belangrijke stap voor vreedzame samenwerking en respectvolle omgang in Hannover.” cooperation and respectful dealing in Hannover.”

Burgemeester Stephan Weil, 12 mei 2011, Hannover

“Der Boxer herinnert ons aan alle Sinti en Roma die vermoord werden en het laat ons een overwinnaar zien die zich niet klein liet krijgen door de nazi's, alhoewel ze hem uiteindelijk hebben vermoord. Rukeli leeft.”

Felix Mitterer, auteur van het toneelstuk 'Der Boxer'

“Ik denk dat het verdrietige verhaal van mijn oudoom verteld moest worden voor alle Roma en Sinti die in nazi Duitsland woonden. Hij was een van de beste bokkers van Duitsland. Maar hij mocht geen Duits kampioen zijn omdat de nazi's geen Sinto als Duits kampioen wilden. In 2003, nadat de gordel werd gepresenteerd, zei ik tegen mezelf 'je moet iets doen', en toen ben ik voor het eerst op internet het verhaal gaan vertellen. Het was veel werk maar ik wilde het voor Rukeli doen, om hem te eren na zijn gruwelijke dood. Veel is er sindsdien gebeurd. Boeken zijn geschreven in vele talen, er zijn films, toneelstukken opgevoerd in tal van landen en nog veel meer. Dat is hoe Rukeli wereldberoemd werd.”

Manuel Trollmann, 11 september 2016 aan de Anne Frank Stichting

“Er is sindsdien veel gebeurd. Er zijn boeken in veel verschillende talen geschreven, er zijn films, en toneelstukken, en zo is Rukeli wereld beroemd geworden.”

Manuel Trollmann, 11 september 2016 aan de Anne Frank Stichting

Johann Trollmann

1 _____

Rukeli Trollmann in 1931.

© Manuel Trollmann, Germany

2 _____

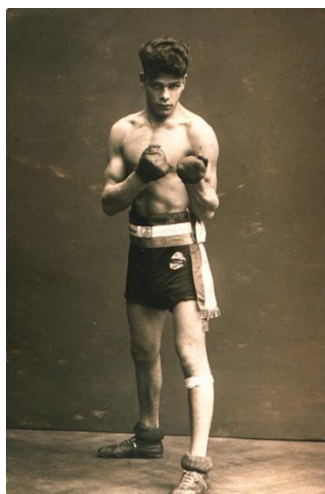
Een replica van de Duitse kampioensgordel, uitgereikt aan Johann 'Rukeli' Trollmann, 2003.
© Dokumentations- und Kulturzentrum Deutscher Sinti und Roma, Germany

3 _____

Johann in Hannover, 1928.

© Manuel Trollmann, Germany

5 _____

Johann tijdens een training, 1940.

© Manuel Trollmann, Germany

6 _____

Johann, tweede van links.

© Manuel Trollmann, Germany

7 _____

Tijdelijk monument ter ere van Johann Trollmann, onthuld in Berlijn in 2010, vlakbij de plek waar het beruchte titelgevecht van 1933 plaatsvond.
© Von Ribbeck / CCBY-SA 3.0, Germany

8 _____

De Johann-Trollmann-Weg, Hannover.

© Manuel Trollmann, Germany

4 _____

Johann in Rennes, Frankrijk, 1940.

© Manuel Trollmann, Germany

9 _____

Er zijn twee gedenksteden, bekend als de 'struikelstenen', opgedragen aan Johann, een in Berlijn en een in Hamburg.
© CC BY-SA 3.0, Creative Commons Attribution-Share Alike, version 3.0 Unported:
<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>

Johann Trollmann

Rukeli Trollmann in 1931. © *Manuel Trollmann, Germany*

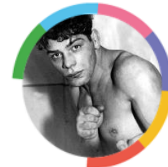
Johann Trollmann

Een replica van de Duitse kampioensgordel, uitgereikt aan Johann 'Rukeli' Trollmann, 2003.

© Dokumentations- und Kulturzentrum Deutscher Sinti und Roma, Germany

Johann Trollmann

Johann in Hannover, 1928. © *Manuel Trollmann, Germany*

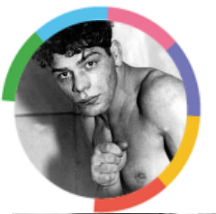
Johann Trollmann

Tijdelijk monument ter ere van Johann Trollmann, onthuld in Berlijn in 2010, vlakbij de plek waar het beruchte titelgevecht van 1933 plaatsvond.

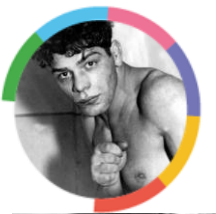
© Von Ribbeck / CCBY-SA 3.0, Germany

Johann Trollmann

Johann, tweede van links. © *Manuel Trollmann, Germany*

Johann Trollmann

Johann in Rennes, Frankrijk, 1940. © *Manuel Trollmann, Germany*

Johann tijdens een training, 1940. © *Manuel Trollmann, Germany*

Johann Trollmann

De Johann-Trollmann-Weg, Hannover. © *Manuel Trollmann, Germany*

Johann Trollmann

Er zijn twee gedenkstenen, bekend als de 'struikelstenen', opgedragen aan Johann, een in Berlijn en een in Hamburg.

© CC BY-SA 3.0, Creative Commons Attribution-Share Alike, version 3.0

Unported: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>

Verhalen uit het verleden

Selahattin Ülkümen/ De sluwe diplomaat

geboren 14 januari 1914 – Antakya, Turkije | gestorven 7 juli 2003 – Istanbul, Turkije

Turkse consul-generaal in Duits bezet Rhodos die het leven van 50 Joden redde.

Turkse consul-generaal in Duits bezet Rhodos, die het leven van 50 Joden redde.

Selahattin Ülkümen was de Turkse consul-generaal op het bezette Griekse eiland Rhodos. In 1944, toen de Duitsers begonnen met het deporteren van de Joden, redde hij 50 mensen door te beweren dat ze allemaal Turkse burgers waren.

Joden waren relatief veilig op Rhodos, totdat Duitsland het eiland bezette in september 1943. Op 19 juli 1944 werden ze allemaal naar het hoofdkantoor van de Gestapo geroepen. Selahattin, de Turkse consul-generaal, eiste dat de Duitsers alle Turkse Joden vrij zouden laten, en voegde ook hun niet-Turkse familieleden aan de lijst toe. Toen de Gestapo naar de identiteitspapieren vroeg, zei hij dat volgens de Turkse wet iedereen die met een Turkse burger trouwde automatisch ook Turks burger werd. Maar die wet bestond niet. Uiteindelijk werden alle mensen op de lijst van Selahattin vrijgelaten. De rest van de 1.700 Joden op Rhodos werd gedeporteerd naar Auschwitz. Toen Turkije afstand deed van haar neutraliteit en in augustus 1944 de diplomatieke banden met Duitsland beëindigde, werd Turkije bondgenoot van de geallieerden. Turkije riep de oorlog uit met Duitsland en z'n bondgenoten. In antwoord daarop arresteerden de nazi's Selahattin op Rhodos. Hij werd meegenomen naar Athene en gevangen gezet in Piraeus voor de rest van de oorlog. De Duitsers ontdekten dat de wet van Selahattin een verzinsel was. Zijn huis werd gebombardeerd en zijn zwangere vrouw overleed aan haar verwondingen, na de geboorte van hun zoon Mehmet.

Selahattin bleef vele jaren werkzaam in de Turkse diplomatie en werd geëerd met de titel 'Rechtvaardige Onder de Volkeren'. Deze titel werd toegekend door Israël aan niet-Joden die hun leven riskeerden om Joden te redden tijdens de Holocaust.

1914

14 januari. Selahattin Ülkümen wordt geboren in een islamitische familie in Antakya, Turkije.

1943

Hij gaat werken bij de Turkse diplomatieke dienst en wordt benoemd tot consul-generaal van Rhodos, Griekenland.

De nazi's bezetten Rhodos. Er wonen op dat moment 1.700 Joden op het eiland.

1944

18 juli. De Gestapo roept alle Joden op het eiland op om zich voor 'tijdelijk transport naar een klein nabijgelegen eiland' te melden, alhoewel het plan is om ze naar Auschwitz-Birkenau te brengen. Selahattin komt in actie.

Augustus. Turkije beëindigt de diplomatieke banden met Duitsland. Selahattin wordt gedeporteerd naar Piraeus en brengt de rest van de oorlog door in de gevangenis.

3 oktober. Duitse soldaten beginnen zich terug te trekken uit Griekenland.

1988

Selahattin wordt voorgedragen voor de onderscheiding 'Courage to Care' van de Anti-Defamation League, een internationale Joodse organisatie.

1990

Selahattin krijgt Israël's onderscheiding 'Rechtvaardige Onder de Volkeren' van Yad Vashem.

2001

Turkije kent hem de hoogste onderscheiding toe.

2003

7 juli. Selahattin overlijdt op 89-jarige leeftijd in Istanbul.

“Ik wil graag mijn diepste wens uitspreken dat de inspanningen van de heer Ülkümen worden herkend en erkend. Ik was getuige van zijn pogingen om het leven van vele Joden te redden, en ik weet dat hij persoonlijk verantwoordelijk was voor het redden van mijn familie.”

Mathilde Turiel, Yad Vashem, Righteous Among the Nations Department, Act 4128

“In een tijd waarin de oorlogsmachine van de nazi's op wrede wijze miljoenen mensen vermoordde, stond Ülkümen op en deed iets. En in een tijd waarin te veel mensen alleen zichzelf beschermden, plaatste Ülkümen de veiligheid van anderen boven zijn eigen veiligheid.”

United Nations Secretary General Kofi Anna, 2 juni 2006

“In zowel het Jodendom als in de islam wordt gezegd dat het redden van een leven gelijk staat aan het redden van de wereld. Dankzij de heer Ülkümen leven verschillende families vandaag die anders niet hadden bestaan. Hij zette liever zijn leven – en dat van zijn familie – op het spel dan dat hij zijn geloof in gelijkheid en zijn toewijding aan de heiligheid van het menselijk leven opgaf.”

Congreslid Tom Lantos, speech in het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden, 8 oktober 2004

Selahattin Ülkümen

1

Medaille 'Rechtvaardige Onder de Volkeren', toegekend door Israël.
© *Righteous Among the Nations' Yad Vashem, Israel*

2

Foto van Selahattin als kind.
© *Private collection Altug Ülkümen, Turkey*

3

Turkse herdenkingspostzegel uit 2008.
© *Private collection Altug Ülkümen, Turkey*

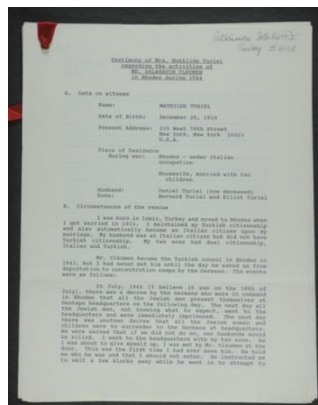
4

Selahattin plantte een boom bij Yad Vashem.
© *Righteous Among the Nations' Yad Vashem, Israel*

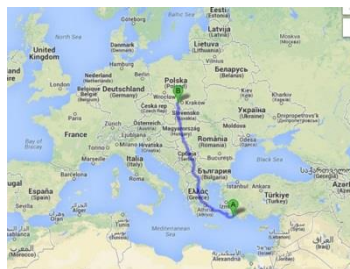
5

Getuigenis van Mathilde Turiel over de activiteiten van Selahattin op Rhodos in 1944.
© *Righteous Among the Nations' Yad Vashem, Israel*

6

Kaart van Europa met Rhodos en het voormalige concentratiekamp Auschwitz.
© *Anne Frank House, The Netherlands*

7

Selahattin Ülkümen met zijn kleinzoon Altug Ülkümen, 8 jaar oud, samen in Genève, rond 1977.
© *Private collection Altug Ülkümen, Turkey*

Selahattin Ülkümen

Medaille 'Rechtvaardige Onder de Volkeren', toegekend door Israël.
© *Righteous Among the Nations' Yad Vashem, Israel*

Selahattin Ülkümen

Foto van Selahattin als kind. © *Private collection Altug Ülkümen, Turkey*

Selahattin Ülkümen

Turkse herdenkingspostzegel uit 2008. © *Private collection Altug Ülkümen, Turkey*

Selahattin Ülkümen

Selahattin plantte een boom bij Yad Vashem. © *Righteous Among the Nations' Yad Vashem, Israel*

Selahattin Ülkümen

*Ülkümen Selahattin
Turkey 1944*

Testimony of Mrs. Mathilde Turiel
regarding the activities of
MR. SALAHADIN ULKUMEN
in Rhodes during 1944

A. Data on witness

Name:	MATHILDE TURIEL
Date of Birth:	December 25, 1910
Present Address:	235 West 76th Street New York, New York 10023 U.S.A.
Place of Residence during war:	Rhodes - under Italian occupation
	Housewife, married with two children
Husband:	Daniel Turiel (now deceased)
Sons:	Bernard Turiel and Elliot Turiel

B. Circumstances of the rescue

I was born in Izmir, Turkey and moved to Rhodes when I got married in 1933. I maintained my Turkish citizenship and also automatically became an Italian citizen upon my marriage. My husband was an Italian citizen but did not have Turkish citizenship. My two sons had dual citizenship, Italian and Turkish.

Mr. Ülkümen became the Turkish consul in Rhodes in 1943, but I had never met him until the day he saved us from deportation to concentration camps by the Germans. The events were as follows:

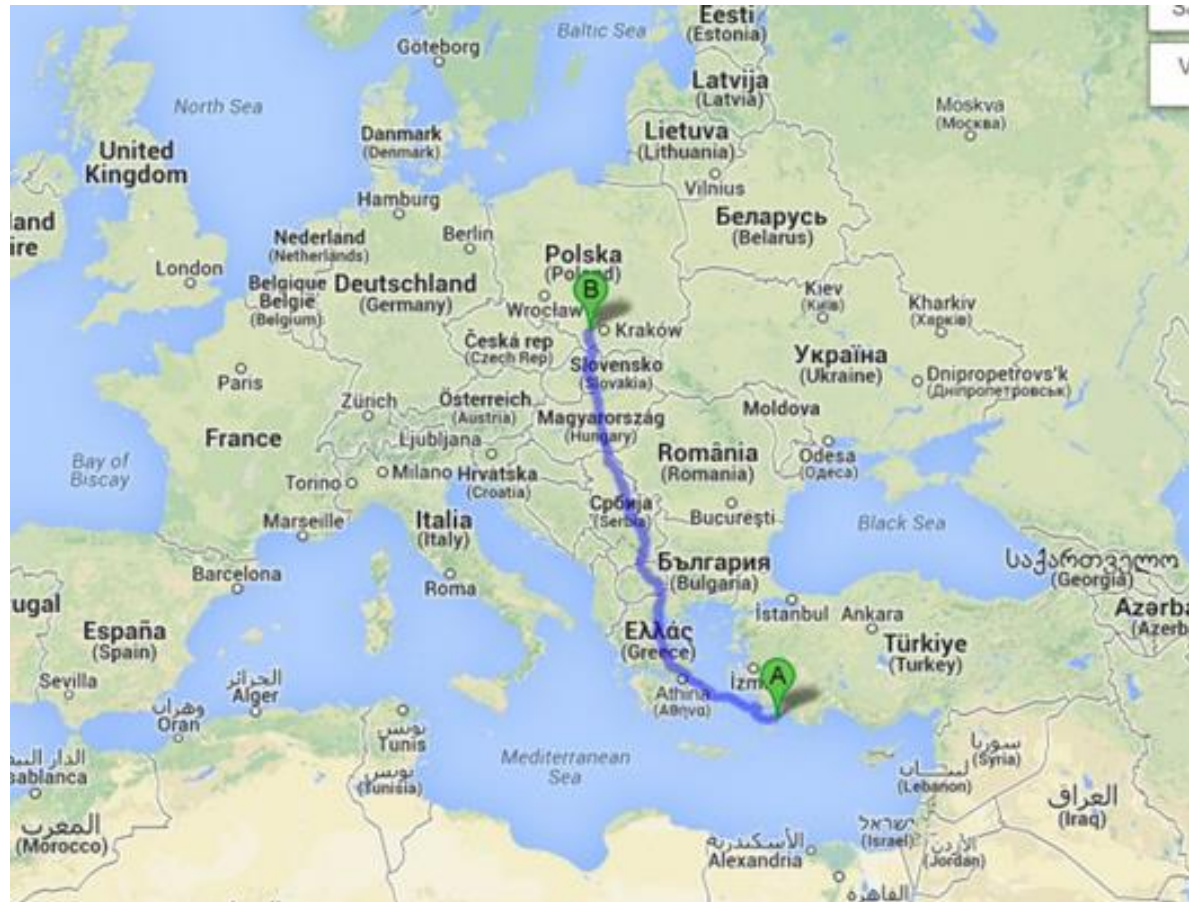
In July, 1944 (I believe it was on the 18th of July), there was a decree by the Germans who were in command in Rhodes that all the Jewish men present themselves at Gestapo headquarters on the following day. The next day all the Jewish men, not knowing what to expect, went to the headquarters and were immediately imprisoned. The next day there was another decree that all the Jewish women and children were to surrender to the Germans at headquarters. We were warned that if we did not do so, our husbands would be killed. I went to the headquarters with my two sons. As I was about to give myself up, I was met by Mr. Ülkümen at the door. This was the first time I had ever seen him. He told me who he was and that I should not enter. He instructed me to wait a few blocks away while he went in to attempt to

Getuigenis van Mathilde Turiel over de activiteiten van Selahattin op Rhodos in 1944.

© Righteous Among the Nations' Yad Vashem, Israel

Selahattin Ülkümen

Kaart van Europa met Rhodos en het voormalige concentratiekamp Auschwitz.

© Anne Frank House, The Netherlands

Selahattin Ülkümen

Selahattin Ülkümen met zijn kleinzoon Altug Ülkümen, 8 jaar oud, samen in Genève, rond 1977.

© Private collection Altug Ülkümen, Turkey

Verhalen uit het verleden

Simone Veil / De vastberaden pionier

geboren 13 juli 1927 - Nice, Frankrijk | gestorven 30 juni 2017 – Parijs, Frankrijk

Overleefde Auschwitz en Bergen-Belsen en zorgde als Franse minister van Gezondheid voor grote veranderingen in het leven van vrouwen in haar land, door abortus te legaliseren.

Simone Veil is een Joodse advocaat en politicus die de nazi-vervolgung overleefde en de eerste president werd van het Europese Parlement. Daarvoor was ze minister van Volksgezondheid in Frankrijk. Een wet die abortus legaliseerde, is naar haar vernoemd.

Op 4 oktober 1940 werden in Vichy-Frankrijk antisemitische wetten ingevoerd. Alle Joden werden verplicht zich te registreren. Geleidelijk werden burgerrechten van de Joden afgenomen. Een van de maatregelen had tot gevolg dat Simone's vader z'n beroep als architect niet meer mocht uitoefenen.

Een paar dagen na haar eindexamen in maart 1944 werd Simone op straat gearresteerd tijdens een controle van de SS. Ze werd naar het doorgangskamp Drancy gestuurd, net buiten Parijs, samen met haar moeder en oudere zus Milou. In april 1944 werden ze met transport 71 naar Auschwitz gedeporteerd. Ze was 16, maar bij haar aankomst zei ze dat ze 18 was – en dat heeft haar van de gaskamer gered. In januari 1945 werden ze gedeporteerd naar het concentratiekamp Bergen-Belsen. Simone, Milou en hun zus Denise, die in het verzet zat, overleefden de oorlog. Maar hun moeder kwam om in Bergen-Belsen en hun vader en broer werden gedeporteerd naar Litouwen. Ze zagen hen nooit meer terug.

Na de bevrijding verhuisde Simone naar Parijs om rechten en politicologie te studeren. Ze ontmoette haar man, Antoine Veil, en ging voor een rechtbank werken. Ook ging ze de politiek in. In november 1974 kreeg ze een controversiële wet erdoorheen die abortus legaliseerde. Tegenstanders maakten vergelijkingen met de nazi's en de gaskamers. Haar auto werd besmeurd met hakenkruisen. Veel van de agressie was persoonlijk; het kwam van alle kanten, zowel in toespraken in het parlement als in anonieme brieven die naar haar kantoor en huis werden gestuurd. Later zei ze dat 'de moed van haar moeder in Auschwitz' haar de kracht had gegeven om zich staande te houden in het abortusdebat.

Simone bleef tot 2007 actief in de politiek, en streed voor gelijke rechten voor vrouwen, voor anticonceptie en kinderopvang. Ze maakte zich ook hard voor de herdenking van de Holocaust, als president van de Franse Stichting voor de Herdenking van de Shoah. In 2008 werd ze lid van de Académie Française, een instelling die zich inzet voor de Franse cultuur.

1927

13 juli. Simone Jacob wordt geboren in Nice, Frankrijk.

1940

Oktober. De Vichy-regering in onbezett Zuid-Frankrijk beveelt Joden zich te registreren en voert beperkende maatregelen in.

1944

28 maart. Simone slaagt voor de middelbare school.

30 maart. Ze wordt gearresteerd in Nice door twee SS-officieren. De rest van het gezin wordt nog dezelfde dag gearresteerd door de Gestapo.

13 april. Simone, haar zus Milou en haar moeder worden naar de concentratiekampen Auschwitz en Bergen-Belsen gestuurd, waar haar moeder omkomt, enkele dagen voordat ze bevrijd worden.

1945

Simone verhuist naar Parijs om rechten en politicologie te studeren.

1946

Ze trouwt met Antoine Veil. Ze krijgen drie kinderen.

1974

Simone wordt minister van Gezondheid van 27 mei tot 4 juli 1979.

26 november. Ze presenteert een wet die abortus tot 12 weken zwangerschap mogelijk maakt. De wet wordt van kracht in januari 1975.

1979

Simone wordt de eerste president van het Europees Parlement.

1984

Ze wordt herkozen als lid van het Europees Parlement en is tot 1989 leider van de Partij van Europese Liberalen en Democraten. In 1993 stopt ze als lid van het Europees parlement.

2000

Ze wordt benoemd tot president van de Stichting voor de Herdenking van de Shoah.

2004

Ze komt voor het eerst weer in Auschwitz, samen met haar gezin.

2005

Simone voert campagne voor de Europese grondwet.

2007

Haar autobiografie wordt gepubliceerd, 'Une Vie' (Een leven), 2009.

2008

Simone wordt lid van de Académie Française.

“We dragen in ons dat verleden, het verlies van onze dierbaren, maar om hier nu te zijn is een overwinning – dat we de energie en wil hadden om te leven. In het kamp zeiden we tegen elkaar: Degenen die terugkeren moeten dit vertellen. Maar ze moeten ook leven.’ Velen deden dat. Ik deed dat.”

Interview met Simone Veil in het weekblad Le Point, 25 oktober 2007.

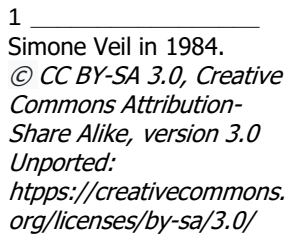
“Ik vond niets leuker dan thuis blijven bij mijn moeder. Ik voelde me intens gelukkig als ik in harmonie was met haar. Ik drukte mezelf tegen haar aan, hield haar hand vast, kroop op haar schoot, ik liet haar niet los. Ik zou volstrekt gelukkig geweest zijn als ik de rest van m’n leven alleen met haar door had kunnen brengen.”
Simone Veil, uit 'Une Vie'.

“Het is mijn vurige wens dat het herdenken van de Holocaust niet alleen een kwestie is van goed fatsoen maar dat het altijd inspireert tot respect voor de menselijke waardigheid en fundamentele waarden.”

Simone Veil, bij de opening van het Centrum voor Holocaust en Genocide Studies in Amsterdam, 2003.

“Ik zou eerst graag een zeer vrouwelijke overtuiging met u willen delen. Ik bied mijn excuses aan voor het feit dat ik dit in een overwegend mannelijk parlement moet doen. Geen een vrouw denkt luchtig over abortus. Het is een tragedie en dat zal altijd zo blijven.”

Simone Veil, in haar toespraak aan de Nationale Vergadering in Parijs op 26 november 1974.

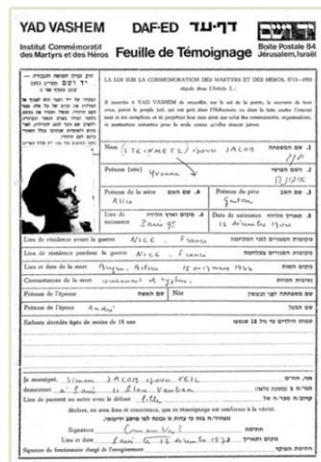
5 _____
Simone presenteert haar
wet om abortus te
legaliseren aan het
Franse parlement, 26
november 1974.
© ANP, The
Netherlands

2 _____
Het doorgangskamp
Drancy.
© Crif, France

6 _____
Simone in Auschwitz-
Birkenau in 2005, om de
bevrijding van het kamp
in 1945 te herdenken.
*© ANP, The
Netherlands*

3 _____
Document van Yad
Vashem over Simones
moeder, Yvonne.
© Yad Vashem, Israel

7 _____
De Franse president
Jacques Chirac en
Simone bij de Muur met
Namen bij het Shoah
Monument in Parijs. Op
de muur staan de
namen van 76.000
Joden die gedeporteerd
werden uit Frankrijk
tijdens de Holocaust.
© Getty Images, United
States

4 _____
Demonstratie in
Frankrijk om abortus te
legaliseren, 1974 .
© SIPA Press, France

8 _____
Simone wordt lid van de
Académie Française in
2008, ze is de zesde
vrouw die deze eer te
beurt valt.
© ANP, The Netherlands

Simone Veil

Simone Veil in 1984.

© CC BY-SA 3.0, Creative Commons Attribution-Share Alike, version 3.0 Unported:
<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>

Simone Veil

Het doorgangskamp Drancy. © Crif, France

Document van Yad Vashem over Simones moeder, Yvonne.
© Yad Vashem, Israel

Simone Veil

No: 500929.01 Date: 00.00.0000 Credit: PUECH/SIPA
Headline: France, Paris : Manifestation pour la liberté d'avortement
Caption: Manifestation pour la liberté d'avortement et de contraception, Paris, FRANCE - 1973.
SIPA Press

Demonstratie in Frankrijk om abortus te legaliseren, 1974.. © SIPA Press, France

Simone Veil

Simone presenteert haar wet om abortus te legaliseren aan het Franse parlement, 26 november 1974 © ANP, The Netherlands

Simone Veil

Simone in Auschwitz-Birkenau in 2005, om de bevrijding van het kamp in 1945 te herdenken.
© ANP, The Netherlands

Simone Veil

De Franse president Jacques Chirac en Simone bij de Muur met Namen bij het Shoah Monument in Parijs. Op de muur staan de namen van 76.000 Joden die gedeporteerd werden uit Frankrijk tijdens de Holocaust .

© Getty Images, United States

Simone Veil

Simone wordt lid van de Académie Française in 2008, ze is de zesde vrouw die deze eer te beurt valt. © ANP, The Netherlands